

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Σελίδες Ἀπ'τὴ Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Ἀμφισσα

2004

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ : ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ
Έκδίδεται κάθε τρίμηνο
Τεύχος 112, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2004

ΙΔΡΥΤΗΣ : Έταιρεία Φωκικών Μελετών
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ : Ίπποκράτους 3, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00
ΕΚΔΟΤΗΣ : Τηλέφωνο: 22650 29.678

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Νικόλαος Δ. Καστανάς
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ : Όδός Ι. Γιδογιάννου 9 - Άμφισσα
Τ.Κ. 331 00, Τηλ. 22650 28.991 - 22650 79.174

ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ : Κώστας Σανιδάς
Ίωαννίνων 6, Μοσχάτο
Τ.Κ. 18543, Τηλ. 210 9414.233

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ : Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ.
αίδ. Ταξ. Γκιούλος, Αντιπρόεδρος »
Δημήτριος Σανιδάς, Γραμματέας »
Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας »
Άθαν. Δημόπουλος, Έφορος »
Παν. Κακανάς, Μέλος Δ.Σ. »
Χαραλάμπης Παναγιωτόπουλος, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΕΣ	1/5197
ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ: α'. Ιστορικές μνήμες	3/5199
β'. Παραολυμπιακοί Αγώνες ΑΘΗΝΑ 2004	4/5200
ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Στο μαχητή του Σαράντα.....	5/5201
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑΝΝΗ: 28 Οκτωβρίου: Ίερές θύμησης.....	9/5205
ΣΑΝΙΔΑ ΔΗΜ.: Ό ματωμένος γάμος.....	15/5211
ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΓΙΑΝΝΗ: Ή πρώτη αγάπη	19/5215
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ Γ.: Ό Νάκος Πανουργιάς	25/5221
ΖΩΡΙΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΟΣ: Έπ' εύκαιρία των Όλυμπιακών Αγώνων - Γαλαξειδιώτικες Ιστορίες.....	29/5225
ΛΙΟΝΤΑΚΗ Τ.: Ό Γιάννης Βουνοχωριώτης Πολεμιστής Αγώνων Έθνικής Άνεξαρτησίας.....	33/5229
ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Β' Διεθνές Συνέδριο Ρούμελης	35/5231
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ Γ.: Μεταμορφώσεις: Ή Δεκοχτούρα - Ή Κίσσα	39/5235
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Γ.: Άνθολογία σατυρικών ποιημάτων	42/5238
ΝΤΟΜΑΛΗ Σ.: Τό πνεύμα - Ό άφηρημένος	43/5239
ΞΗΡΟΤΥΡΗ ΖΑΧΟΥ: Τό τζάκι του σπιτιού και τό λυχνάρι	45/5241
ΔΩΡΙΕΑ: Πίτα Άγιοβασιλιάτικη.....	49/5245
ΣΑΝΤΑΡΜΗ Γ.: Βλάχικη Πρωτοχρονιά.....	53/5249
ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Φ.: Καρδιά συντετριμμένη και τεταπεινωμένη... ..	57/5253
Ε.Φ.Μ.: Ένας έταίρος έφυγε.....	63/5259
ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	64/5260

Εὐχές

ἀπ' τήν

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

τό Περιοδικό

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΑ

καί τό

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

γιά Καλές Γιορτές

καί γιά

τόν Καινούργιο Χρόνο

2005

Σύ τήν ψυχὴν ἠλέκτρισες τοῦ γένους τήν παντοτεινὴν
κι ἐφτέρωσες φρονήματα περήφανα καὶ εὐγενῇ.
Σύ τήν ιδέα ἀνύψωσες στό βάθρο της τό ἡρωϊκόν
σύ τ' ἅγιον ἀναστήλωσες τοῦ ἔθνους μας ἰδανικόν.
Τόσες χρυσές σελίδες μας καὶ τόσα ὄνειρα ἱερά
στολίζουνε τό μνημα σου ὡσάν στεφάνια φωτερὰ.
Κι ἀπὸ τὰ γαλάζια οὐράνια σταλάζει θεία ψαλμωδιά.
Εἶναι οἱ μεγάλοι πρόγονοι, εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ καρδιά.
“Μακεδονία” ἐστέναζε τὰ χεῖλη σου στερνά - στερνά
“Μακεδονία” ἐγράφτηκε στό μνημα σου παντοτεινά».

Γεωργ. Μαρχοῤ

(Ἀπὸ τό ἔργο του «Στὴν Εἰκόνα τοῦ Π. Μεῤ»)

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

α'. Ἱστορικές μνῆμες

Ἀπό τό Δ' τρίμηνο διαλέξαμε μερικά γεγονότα, πού κατά τή γνώμη μας ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία στήν Ἱστορία μας:

1-10-1826. Σέ ἡλικία 35 χρόνων σκοτώνεται στίς ἐπάλξεις τῆς ἀκροπόλεως ὁ Φρούραρχος Γιάννης Γκούρας, ὁ ὁποῖος σέ καμία, ἀπ' τίς τόσες καί τόσες μάχες μέ τούς Τούρκους, δέν νικήθηκε.

5-10-1912. Ἡ Ἑλλάδα κήρυξε τόν πόλεμο κατά τῆς Τουρκίας καί διπλασίασε τήν ἔκτασή της, ἀπελευθερώνοντας καί τήν Μακεδονία.

7-10-1824. Ὁ Δερβίς Πασᾶς μέ 4.000 Τούρκους συγκρούεται μέ τόν Δυοβουνιώτη, πού εἶχε μόνο 300 Ἑλληνες στή δύναμή του, στή Σουβάλα (Πολύδροσο). Τά ἑλληνικά τμήματα, ἀφοῦ ἐνισχύθηκαν ἀπό τά Σάλωνα, ἀντεπιτίθενται καί τρέπουν τούς Τούρκους σέ ἄτακτη φυγή. Οἱ ἀπώλειες τῶν Τούρκων ἦταν 300 νεκροί καί πολλοί αἰχμάλωτοι.

13-10-1904. Πέρασαν 100 χρόνια ἀπ' τό θάνατο τοῦ πρώτου Μακεδονομάχου Παύλου Μελά, γιά τόν ὁποῖο ἔχουμε γράφει φέτος.

16-10-1822. Ἰσχυρή Τουρκική δύναμη ἀπό 8.000 ἄνδρες, ὑπό τόν Κιοσέ Μεχμέτ, μετά ἀπό μάχη στή Γραβιά μέ τούς ἀγωνιστές Παπανδρέα Μώρη καί Καλύβα, προχωρεῖ καί καταλαμβάνει τά Σάλωνα, πού εἶχαν ἐκκενώσει οἱ κάτοικοί του καί εἶχαν καταστρέφει τά νοικοκυριά τους.

26-10-1912. Ὁ Ἑλληνικός Στρατός μέ ἐπικεφαλῆς τόν στρατηλάτη Κωνσταντῖνο καταλαμβάνει καί ἀπελευθερώνει τήν Θεσσαλονίκη.

28-10-1940. Ἡ ἐπέτειος τοῦ ΟΧΙ. (Βλέπε στή συνέχεια)

16-11-1950. Ἀναχωρεῖ ἀπό τήν Ἑλλάδα γιά τήν Ν. Κορέα τό Στρατηγεῖο καί τό Τάγμα ΕκΣΕ, ὑπό τόν Συντ/ρχη Ἱ. Δασκαλόπουλο, δυνάμεως 53 Ἀξ/κῶν καί 798 ὁπλιτῶν, γιά νά δοξάσει μέ τόν καλύτερο τρόπο τήν Ἑλλάδα.

23-11-1826. Ὁ Γ. Καραϊσκάκης ἐπιτίθεται στήν Ἀράχωβα κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν καί πετυχαίνει τή μεγάλη νίκη. Οἱ ἀπώλειες τῶν Τούρκων ἦταν 1.300 νεκροί καί 200 αἰχμάλωτοι. Ἀνάμεσα

στούς νεκρούς καί ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης.

Αὕτῃ ἡ μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων ὠφείλεται στή στρατηγική ἐπιδεξιότητα τοῦ Καραϊσκάκη καί στήν ἀνδρεία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἀπώλειες τῶν Ἑλλήνων ἦταν μόνο 4 νεκροί καί 9 τραυματίες.

19-12-1797. Ἀποφράδα ἡμέρα γιατί σήμερα συνελήφθη ὁ Ρή-
γας Φεραῖος μέ τά γνωστά ἐπακόλουθα.

β'. Παραολυμπιακοί Ἀγῶνες ΑΘΗΝΑ 2004

Γ. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ

28 Σεπτεμβρίου 2004. Οἱ παραολυμπιακοί Ἀγῶνες τελείωσαν.

Σ' αὐτούς τοὺς ἀγῶνες πῆραν μέρος 136 χῶρες μέ κοντά 4.000 ἀθλητές. Οἱ Ἑλληνες ἀθλητές ἦταν 135 καί αὐτοὶ ξεπέρασαν κάθε προσδοκία, ἀφοῦ πῆραν 3 χρυσά, 13 ἀργυρά καί 4 χάλκινα μετάλλια, σύνολον δηλαδή 20. Ἀπ' αὐτά τά 14 πῆραν οἱ ἄνδρες καί τά 6 οἱ γυναῖκες. Αὕτῃ δηλαδή ἡ μικρή χώρα πού λέγεται Ἑλλάς κατόρθωσε νά γίνει ἡ 4η χώρα σέ ἀριθμό μεταλλίων.

Καμιά ὁμως σημασία δέν ἔχει τό πόσα καί ποιά μετάλλια πῆρε ἡ κάθε χώρα. Σημασία ἔχει μόνο ἡ προσπάθεια. Ἡ φανέρωσις τοῦ ψυχικοῦ σθένους τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, πού ἡ φύσις ἢ ἡ τύχη τοὺς ἔχει στερήσει τήν ἀρτιότητα, ἡ εὐγενής ἄμιλλα, ἡ πίστις γιά τή ζωή δέν περιγράφονται. Καί πῶς εἶναι δυνατόν νά περιγραφεῖ ἡ προσπάθεια π.χ. τῆς μονοπόδαρης ἐκείνης κοπέλας νά κάνει ἄλμα εἰς μῆκος καί νά καταφέρει νά πηδήσει, μέ τό ἓνα της πόδι, μακρύτερα ἀπό πολλοὺς ἀρτιμελῆς;

Δυστυχῶς ἡ τελετή λήξις δέν ἦταν αὕτῃ πού εἶχε προγραμματισθεῖ, γιατί τήν προηγουμένη ἓνα αὐτοκινητιστικό δυστύχημα, κοντά στά Καμμένα Βοῦρλα, μέ ἑπτὰ (7) παιδιά νεκρά, πού πῆγαιναν γιά νά θαυμάσουν αὐτούς τοὺς παραολυμπιακοὺς ἀθλητάς, ὑποχρέωσε τοὺς ὀργανωτάς νά περιορισθοῦν στό ἀπολύτως τελετουργικό μέρος, τό ὁποῖο ὁμως ἦταν καί ὠραῖο καί συγκινητικό.

Ἄς πάρουν λοιπόν παράδειγμα, ἄς διδαχθοῦν οἱ λιπόψυχοι, πού μέ τό παραμικρό σκέπτονται ἀμέσως τήν αὐτοκτονία ἢ στήν ἄλλη περίπτωση καταντοῦν ἐπικίνδυνοι μέ τήν κομπλεξικότητά τους, καί τό χειρότερο ἀκόμα νά προσπαθοῦν νά βροῦν... σωτηρία στά ναρκωτικά καίτοι γνωρίζουν ὅτι ὁ δρόμος αὐτός δέν ἔχει γυρισμό.

Ἄς θυμηθοῦν ὅτι εἶναι μεγάλος ὁ Θεός.

ΣΤΟ ΜΑΧΗΤΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑ

Τοῦ κ. Δημ. Κ. Κουτσολέλου
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπ/σεως

«Κι ὁρθός πάλι ἀπόμεινα...
νά πολεμῶ τό Δέν καί τό Ἀδύνατον τοῦ κόσμου ἐτούτου».
(ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ)

Ἐνῷ οἱ καμπάνες καί τά σήμαντρα τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος σημαίνουν τό ὑπερκόσμιο ἐγερτήριο τῆς μεγάλης Φυλῆς τῶν Ἑλλήνων καί κάθε ἑλληνική ψυχή, μέσα σ' ἓναν ὁλόφωτο οὐρανό, ἐνώνει τό σκίρτημα καί τή φωνή της στό ρωμαλέο τραγούδι τῆς ἐθνικῆς ἀρετῆς, ἡ σκέψη μου εὐγνώμονη πετάει σ' ἐσένα, ἐπάνω στά μαχότοπια τοῦ «ΟΧΙ», ἀθάνατε καί ἥρωα τῶν Ἑπειρωτικῶν βουνῶν.

Σ' ἐθαύμασα, ὅταν, μέσα στόν κατασκότεινο διεθνή ὀρίζοντα καί σέ μιά κρίσιμη καμπή τῶν πεπρωμένων τοῦ Ἔθνους μας, ἔδινες, τήν ἀξέχαστη ἐκείνη αὐγή, ἀπ' τόν Ἑβρο ὡς τήν Κρήτη, τή μεγάλη καί ἡρωϊκή ἀπάντηση στόν ἰταμό ἐπιδρομέα:

«ΟΧΙ!... Δέ δίνω σ' ἄπιστον οὔτε μιά χούφτα χώμα
ἀπό τή γῆ μου τή γλυκιά
κι ἀπό τά νερά μου δέ δίνω μιά σταλαματιά!...»

Βαθύτατα χαραγμένες μένουν μέσα μου οἱ εἰκόνες τῶν ὑπέροχων ἐκδηλώσεων τῆς μεταρσιωμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς, ὅταν, περήφανα, φοροῦσες τό τιμημένο χακί καί, μέ τραγούδια πρὸς τήν Πατρίδα, διέσχιζες τοὺς δρόμους, μέ καμάρι κρατώντας τό δοξασμένο ὄπλο σου, καί ἀποχαιρετώντας, μέ δάκρυα, τοὺς δικούς σου στούς σταθμούς τῶν τρένων. Ὅταν, ὕψωνες, μ' ἄτρομο χέρι, στό ὁλόμαυρο στερέωμα τῆς παγκόσμιας ἀπογνώσεως, τόν καταπληκτικό πύραυλο τῆς ἡρωϊκῆς ἀποφάσεώς σου, σώζοντας, γιά μιά ἀκόμη φορά, τόν πανανθρώπινο πολιτισμό.

* * *

Ἔμεινα βουβός ἀπό κατάπληξη καί συγκίνηση γιά τοὺς ἄθλους καί τά κατορθώματά σου, τοὺς ἡρωϊσμούς καί τίς πράξεις αὐτοθυ-

σίας σου, τίς νίκες καί τά τρόπαιά σου, ὅταν, μέ τήν εὐχή τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, τῆς οἰκογένειάς σου καί ὅλων τῶν Ἑλλήνων, δρασκελίζεις, σάν τό Δράκο τοῦ παραμυθιοῦ, τίς χιονισμένες βουνοκορφές τῆς Πίνδου, τῆς Τρεμπεσίνας, τοῦ Ἰβάν καί, μέ τή θεία ὁρμή σου, ἔτρεχες στό κάλεσμα τῆς πίστεως.

«Γέμισε δόξα ἡ Πίνδος! Καί τά ἐλάτια

γείραν εὐλαβικά στό θεῖο σου μένος.

Κι ἐμπρός σου ὁ κόσμος ὅλος ξαφνιασμένος

ἐστάθηκε μ' ὀρθάνοιχτα τά μάτια».

Ἐνιωσα, σ' ὅλο τόν ὑπέροχο παλμό της, τήν ὑψηλή ἐλληνική φύση σου, ὅταν ἡ μακρινή Ἱστορία ξαναγινόταν ζωή καί σύ ἀνέβαινες στίς κορυφές της, γράφοντας: «Κερδίζεις τίς ὠραίες μάχες, μόνο ὅταν λησμονήσεις τή γλύκα τῆς ζωῆς καί τάξεις ἀπ' αὐτή τήν ὠραιότητα ενός συμβούλου, τό μεγαλεῖο μιᾶς Ἰδέας. Ἐτσι, ἔγινε στήν Πίνδο, στή Νεμέρτσκα, στήν Τρεμπεσίνα. Ἐτσι, ἔπεσε ἡ Κλεισοῦρα». Ὅταν, φλογερός ἀγωνιστής, ἀνάμεσα ἀπ' τίς ὀβίδες τῆς μάχης, ἐνθάρρυνες τοὺς συμπολεμιστές σου καί φρόντιζες, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς σου, νά μεταφέρεις ἀπ' τά ὑψώματα τοῦ Μετώπου τοὺς πληγωμένους στά μετόπισθεν, ὥστε νά γίνεις Ἰδέα καί Σύμβολο.

Ὅταν, μέ πρησμένα τά πόδια σου ἀπ' τά κρυοπαγήματα, συνέχιζες ἀκλόνητο τόν ἱερό ἀγῶνα σου, ἀποβλέποντας στή Νίκη καί στή Δόξα καί θάβοντας, μέ τά χέρια σου, τοὺς νεκρούς τοῦ ὑπέρτατου ἀγῶνα. Ἡ Κορυτσά, τό Πόγραδετς, ἡ Μοράβα, τό Ἰβάν, τό Τεπελένι, ἡ Χειμάρρα, ἡ Πρεμετή, τό Ἀργυρόκαστρο, τρόπαια ἐφάμιλλα τῆς Ἀλαμάνας, τοῦ Μεσολογγιοῦ, τοῦ Μπιζανιοῦ, τοῦ Σκρᾶ, ἀποτελοῦν ἀπρόσμέτρητα θαύματα τῆς πίστεως καί τοῦ ἐνθουσιασμοῦ σου, πού ἐνίκησαν τά φουσάτα δυό Αὐτοκρατοριῶν. Τό χρέος τῆς καρδιάς σου ἐταπείνωσε τόν τερατώδη ἀριθμό. Ἡ ψυχὴ σου τά μηχανοκίνητα. Τό πνεῦμα σου τήν ὕλη. Ἀναδείχθηκες νέος Δαβίδ, πολεμώντας τό Γολιάθ.

Ἡ 28ῃ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940, ἓνας πελώριος ὄγκος ἀπό βουνά καί πολεμικές ἰαχές, ἡ κολυμβήθρα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, εἶναι δική σου κατάκτηση, πού ποτέ δέν ἀλλοιώνεται, δέν μεταβάλλεται, δέν παραχαράσσεται καί δέν παρερμηνεύεται. Εἶναι ἡ νίκη τοῦ αἰώνιου ἐλληνικοῦ πνεύματος, ὁ θρίαμβος τῆς δικαιοσύνης καί τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀνήκει στά ἱστορικά γεγονότα, πού τροφοδοτοῦν, μέ ἀγνό

αἶμα, τὴν καρδιά ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἐσύ, ἡρωϊκὴ Ἀλβανομάχε, ἐνίκησες τὴ βία καὶ τὴν εὐτέλεια καί, μέ τὴν ὑπέροχη θυσία σου, ἐδίδαξες τοὺς λαοὺς τῆς γῆς νὰ γυρίζουν πίσω, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐμπνέονται ἀπ' τὴ μεγαλειώδη ἱστορία τῶν νέων Μαραθῶνων, τῶν Σαλαμίνων καὶ τῶν Θερμοπυλῶν.

* * *

Τὴ μνήμη μου ἀνακαλῶ καὶ τὸν αἶνο μου ἀναπέμπω. Μεθῶ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Νιώθω νὰ λάμπει μέσα μου ἀνέσπερο τό ἐλληνικὸ φῶς. Εὐφραίνομαι ἀπ' τὰ νάματα καὶ τό μεγαλεῖο τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἔπους. Τραγουδῶ τὴν ἀνδρεία σου, τὴν πίστη σου, τοὺς ἄθλους σου.

Δοξασμένε μαχητὴ τοῦ Σαράντα, μάρτυρα καὶ ἥρωα, ἀκριβὸ καμάρι τῆς Φυλῆς μας, πού ἡ καρδιά σου δέ δείλιασε ποτέ μπροστά σέ καμιὰ ὑπεροπλία, σοῦ ἐκφράζω τὴν ἄπειρη εὐγνωμοσύνη μου.

Ἀνάβω ἓνα ταπεινὸ κερί στὴν ἀθάνατη ψυχὴ σου, μέ δάκρυα στά μάτια, γίγαντα καὶ τιτάνα, πού σέ σκέπασε τό χῶμα τῆς ἱερῆς γῆς.

*«ἀδάκρυτο, ἀσαβάνωτο, ἀφίλητο,
χωρὶς ἀνθούς καὶ στέφανα καὶ μύρα».*

«Μπροστά ὁ Παῦλος ὁ Μελᾶς καί οἱ λεβέντες οὔλοι
θ' ἀκολουθοῦν ὀπλαρχηγοί κάθε πιστός στρατιώτης
παρθένες θά τοὺς τραγουδοῦν πού χόρεψαν στό Σούλι
θά χαίρετ' ὁ Ἀλέξανδρος, Πύρρος καί ὁ Καστριώτης».

Ἀλέξ. Σάλτα

(Απ' τή συλλογή του «Στή γῆ μας ἓνα βλέμμα...»)

Ἐκεῖ σταθέντες ἐβλέπομεν κάτω πενθούσας κοιλάδας
καί ἀπωτέρω πολίχνη ἐφαίνετο μαῦρα ντυμένη.

Ἦτο ἡ Σιάτιστα μονό λευκόν καθωρᾶται τό μνῆμα.

Ὡσπερ διάττων ἀστήρ εἰς νύκτα ὡς κρίνον ἀπό χῶμα...

Δόξα στόν Παῦλο Μελᾶ καί στοὺς πάντες τοῦ Ἑθνους προμάχους
Δόξα στόν Μᾶρκον, τόν θεῖον Γρηγόριον, δόξα στόν Διάκον!

Γεωργ. Χαλκιᾶ

(Απ' τή συλλογή του «Ὁ Μακεδών»)

28 Ὀκτωβρίου: Ἱερές θύμησης

τοῦ Γιάννη Ἡλιόπουλου

Στό μικρό Δωρικό χωριουδάκι μας, ἡ Ἐθνική ἐπέτειος τοῦ «ΟΧΙ» τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, φαίνεται, πῶς «περνάει στά ψιλά».

Οἱ λιγοστοί του κάτοικοι αὐτὴ τὴν περίοδο γίνονται ἀκόμα λιγότεροι, καθῶς, ἄλλοι κατηφορίζουν πρὸς τὸ γειτονικό Εὐπάλιο, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν, λέει, τίς ἐπετειακές ἐκδηλώσεις, πού ὀργανώνει ὁ Ἄθμος τῶν Εὐπαλιέων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐλληνικούς χοροὺς τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου, στὴν κεντρικὴ πλατεία τῆς κωμόπολης, κι ἄλλοι φτάνουν ὡς τὴ Ναύπακτο, γιὰ τίς ἐντυπωσιακότερες τελετές καὶ «Τά μέσα παζάρια», πού ὀργανώνονται ἐκεῖ μέ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πολιοῦχου, προστάτη ἁγίου τῆς πόλης.

Ἔτσι μένουμε πάντα οἱ λίγοι: Ὁ παπα-Γιώργς, ὁ Θάνος ὁ φάλτης, ἡ Θανάσaina ἡ ἐκκλησιάρισσα, ἡ γριά Χαρίκλεια, ἄλλοτε ἐπίλεκτο μέλος κατοχικῆς ἀντιστασιακῆς ὀργάνωσης τῆς περιοχῆς μας, ὁ Κώστας ὁ Γαλάνης, ὁ Μήτσιος ὁ Κατής, ὁ Βαγγέλης ὁ Φούντας, ὅλοι τους μαχητὲς τοῦ '40, ὁ Πάνος ὁ Ὑφαντής, ἀνάπηρος τοῦ '40-'41 - κατὰ τὸ δεξιὸ πόδι - καὶ ἡ μικρὴ παρέα μας, πέντε ὅλοι κι ὅλοι συνταξιῶχοι, καφενόβιοι...

Κι ἐφέτος σχεδόν τὸ ἴδιο ἐκκλησίασμα, γιατί παραβρέθηκαν στὴ Δοξολογία καὶ στίς εὐχαριστίες πρὸς τὸν Ὑψιστο, γιὰ τὴν εὐόδωση, μέ τίς εὐλογίες Του, τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνα στά βουνά τῆς Βόρειας Ἡπείρου, τότε στά 40 καὶ ὀλόκληρο τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μας: Τὰ δυὸ σχολαροῦδια μέ τὸ νεοδιόριστο δάσκαλό τους, τὸν κ. Νίκο, πού ἀπ' τίς 10 τοῦ περασμένου Σεπτέμβρη, δασκαλεύει, λέει, τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ... Ἦρθαν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα, λίγο πρὶν τὴ Δοξολογία, οἱ τρεῖς τους καὶ ἡ σημαία τέσσερες!...

Ἡ σιγὴ καὶ ὁ συλλογισμὸς τοῦ ἐκκλησιάσματος διακόπηκαν ξαφνικά, ὅταν ὁ δάσκαλος, φανερά συγκινημένος - ταξίδευε, φαίνεται καὶ ζοῦσε νοερά τὰ γεγονότα τ' Ἀλβανικοῦ Ἑπους - ἄρχισε,

νά διαβάζει, μέσ' ἀπό ξεδιπλωμένο χαρτί, τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέρας:

«Ὁ ποιητής τό τραγούδησε:

Ἄν εἶναι, νά πεθάνουμε γιά τήν Ἑλλάδα,

Θεία ἡ δάφνη!

Μιά φορά κανεῖς πεθαίνει!...

»Καί τήν αὐγή τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 ἡ μάνα Ἑλλάδα κάλεσε τά παιδιά της σ' ἕναν ἀγῶνα ζωῆς καί θανάτου. Σέ μιά πάλη τῶν ὀλίγων μά ἐλεύθερων στό φρόνημα Ἑλλήνων, ἐνάντια στή φασιστική βαρβαρότητα τῆς Ἰταλίας καί τῶν συμμάχων της, πού τήν παραμονή τῆς κήρυξης τοῦ ἐναντίον μας πολέμου, εἶχαν κατακυριεύσει τῆς Εὐρώπης καί μόνον ἡ Ἀγγλία ἀντιστεκόταν στήν ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

»Καί τά παιδιά τῆς Ἑλλάδας μέ μιά ψυχή, μέ μιά καρδιά, μέ τό χαμόγελο στά χεῖλη, μ' ἀκράτητο ἐνθουσιασμό, ἀνταποκρίθηκαν στό κάλεσμα τῆς μάνας Ἑλλάδας, ἀντιλαλώντας στό "OXI" της, μέ τό δικό τους "Μολὼν λαβέ"!...

»Ἄδικος ὁ πόλεμος πού μᾶς κήρυξαν οἱ Ἰταλοί στίς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, εἰσβάλλοντας στήν πατρική γῆ μας, ἀπ' τ' Ἀλβανικό ἔδαφος, πού κατεῖχαν τότε. Ἔκαναν τό μοιραῖο λάθος, ἀνήμερα τῆς Μεγαλόχαρης νά τορπιλίσουν τήν "ΕΛΛΗ" στό λιμάνι τοῦ ἱεροῦ νησιοῦ τῆς Τήνου. Προκάλεσαν τό θρησκευτικό αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων καί ἡ ὑπεροψία τους ἀγνόησε τό πατριωτικό τους φιλότιμο, ὅταν εἰσέβαλαν στήν Ἑλλάδα, τή χαραυγή τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940.

»Ἀλλά:

Τῆς δάφνης ξανανθίσαν τά κλωνάρια

Ἀπάνω στίς Ἡπείρου τίς πλαγιές.

Τά νέα νά στολίσουν παλληκάρια,

Πού ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδας τίς μεριές

Τραβοῦν μ' ὀρμή, μέ θάρρος καί μ' ἐλπίδα,

Γιά νά δοξάσουν καί πάλι τήν Πατρίδα...

Ὁ βάρβαρος ἐχθρός τώρα ἄς τό μάθει

Κι ἄς φύγει ντροπιασμένος, ταπεινός:

Ἡ Δάφνη στήν Ἑλλάδα δέν ξεράθει.

Δέ σβήσκει τῆς λευτεριᾶς ὁ Αὐγερινός.

Κρατάει ἡ Ἑλλάδα κλωνάρι ἐλιᾶς,

Μά ξέρεи, νά σπέρνει κεραυνούς μέ τ' ἄλλο χέρι...

»Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνα ποιητοῦ, μ' εὖστοχους στίχους, ἀπέδωσε ὁλόκληρο τό μεγαλεῖο τοῦ ἀγῶνα τοῦ '40, τοῦ Ἀλβανικοῦ Ἑπους: Ὁ Δαβάκης μέ τὰ παλληκάρια του ἔσπασε τήν ὁρμὴ τῶν ἐχθρῶν στῆς Πίνδου τίς κορφές. Καθυστέρησε τήν προέλασή τους, ἀνέτρεψε τὰ στρατηγικά τους σχέδια, ἔδωσε τό χρόνο στῶν Ἑλλήνων τὰ παιδιά, νά προλάβουν τίς ὀρδές τους στίς κλεισοῦρες τῶν βουνῶν. Τότε ἤχησαν τὰ νέα ὅπλα τῶν Ἑλλήνων: Ἀέρα! Φούσκουστουν! Στούμπατουν!...

»Στίς 14 Νοεμβρίου τοῦ '40, ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἐξάπέλυσε τὴ μεγάλη του ἀντεπίθεση: Ἀγώνας αἱματηρότατος σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ, ἀπὸ λόφο σέ βουνό κι ἀπὸ ρεματιά σέ κάμπο, κόντρα στοῦ ἐχθροῦ τὰ πολλά πολεμικά μέσα καί στοῦ Χειμῶνα τ' ἀστροπελέκια. Ὁ ἐχθρὸς νικιέται παντοῦ καί ἡ μιὰ ὕστερα ἀπ' τήν ἄλλη ἐλευθερώνονται, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, οἱ ἐλληνικὲς πολιτεῖες τῆς Βόρειας Ἠπείρου:

21 Νοεμβρίου, καταλαμβάνονται ἡ Ἑρσέκα καί ἡ Μπόροβα.

22 » καταλαμβάνονται τό Λεσκοβίκι καί ἡ Κορυτσά.

24 » καταλαμβάνεται ἡ Μοσχόπολη.

30 » πέφτει τό Πόγραδετς.

3 Δεκεμβρίου, λευτερώνεται ἡ Πρεμετή.

5 » λευτερώνονται τό Δέλβινο καί ἡ Φράσσαρη.

6 » λευτερώνονται οἱ Ἅγιοι Σαράντα.

8 » πέφτει τό Ἀργυρόκαστρο.

22 » πέφτει ἡ Χιμάρα.

10 Ἰανουαρίου 1941, καταλαμβάνεται ἡ Κλεισούρα.

9 ἕως 15 Μαρτίου 1941, σημειώνονται οἱ πολύνεκρες μάχες τοῦ 731 ὑψώματος κι ἐξουδετερώνεται ἡ Ἰταλική «ἐαρινή» ἐπίθεσή τους...

»Τιτάνιος ὁ Ἀγώνας στά βουνά καί οἱ μάχες φονικές. Τό ἴδιο σκληρὸς καί στὴ θάλασσα καί στὸν ἀέρα. Ὁ ποιητὴς τό τραγούδησε:

«Εδῶ δέν ξεχωρίζουν μέ ὀνόματα οἱ νεκροί.

Στὴ δόξα σμίγουν ὅλοι

Κι ἕνας εἶναι ὅλοι αὐτοί».

Μά οἱ φαντάροι μας νιώθουν κοντὰ τους τὴν ψυχὴ τοῦ Λαοῦ, τοῦ ἔθνους, πού μέ κάθε τρόπο ἐνισχύει τὸν ἀγῶνα τους μέ τὴν πρωτοπορία τῶν γυναικῶν τῆς Πίνδου. Πολλοί καί μεγάλοι οἱ ἀγῶνες τῶν στρατιωτικῶν μας σ' ὁλόκληρο τό θέατρο τοῦ πολέμου

καί χιλιάδες οἱ νεκροί κι ὁ ἥλιος τῆς Νίκης γύρισε ἀκριβῶς μέ τή συντριβή τοῦ ἐχθροῦ στό 731 ὕψωμα.

Οἱ Ἕλληνες, νικήσαμε στήν Ἀλβανία. Τό Ἔπος τοῦ '40 εἶναι γεγονός κι ἐνδοξος σταθμός στή νεότερη Ἱστορία μας, μά ὁ Ἀξονας δέν εἶχε ἀκόμα εἰπεῖ τήν τελευταία του λέξη: Τήν 6η Ἀπριλίου τοῦ 1941 πισώπλατα μᾶς χτύπησαν σέ Μακεδονία καί Θράκη οἱ Γερμανο-Βούλγαροι, ἀναγκάζοντας τό νικητὴ Ἑλληνικό Στρατό τῆς Ἡπείρου σέ ὑποχώρηση καί συνθηκολόγηση. Ταλαιπωρημένοι, ἀλλά μέ ἀκμαῖο τό ἠθικό τους, γύρισαν οἱ Ἕλληνες μαχητές τοῦ '40-'41 στά σπίτια τους. Τούς περίμενε, ὅπως κι ὁλόκληρο τό λαό, ἡ πείνα ἡ μεγάλη τοῦ '41 καί ἡ τετραπλὴ Κατοχὴ τῶν Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, πού ὀργιάζαν ἐγκληματώντας σέ βάρος τοῦ νικητῆ λαοῦ, πού ὅμως τό ἀγωνιστικό πνεῦμα τοῦ '40-'41 καί τό Πάθος τῆς Λευτεριᾶς, τόν ὁδήγησαν στόν μεγάλο κι ἐνδοξο ἀντιστασιακό ἀγῶνα τοῦ 1941 - 1944.

»Μαίνονται οἱ ἐχθροί: Καῖνε, αἰχμαλωτίζουν, σκοτώνουν σ' ὁλόκληρο τόν ἐλληνικό χῶρο. Σ' ἀπέραντο Νεκροταφεῖο μεταβάλλεται ἡ ἐλληνική γῆ. Ἀλλ' ἡ Ἀντίσταση θεριεύει κι ὁ πόλεμος, ἀπ' τὰ βουνά καί τίς θάλασσες, μεταφέρεται στή βόρεια Ἀφρική. Νέοι νεκροί στό Ἑλ-Αλαμείν καί στό Ἰταλικό Ρίμινι. Ὁ Ἰταλὸς νικιέται καί παραδίδεται. Ἀκολουθεῖ ὁ Γερμανὸς καί ἡ Ἑλλάδα λευτερώνεται τόν Ὀκτώβριο καί πάλι τοῦ 1944. "Μά τό ροῦχο της ἔσταζε αἷμα, πλῆθος αἷμα ἐλληνικό..."

»Οἱ σύμμαχοι, ἀναγνωρίζοντας τήν προσφορά τῆς Ἑλλάδας στόν ἀγῶνα τῆς νίκης καί τῆς λευτεριᾶς τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, εἶπαν λόγια ἐπαινετικά, ἀλλά μᾶς ξέχασαν στή διανομή τῶν καρπῶν τῶν θυσιῶν καί τῆς νίκης καί μόνο ἡ Δωδεκάνησος ἤρθε στήν ἀγκαλιά τῆς Ἑλλάδας μας...

»Ὑστερα ἀπὸ 64 ὁλόκληρα χρόνια, ὁ νοῦς μας σήμερα πετάει πάνω ἀπ' τὰ πεδία τῶν μαχῶν καί ξαναζεῖ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν τοῦ '40-'41 .

Σάλπιγγες ἤχοῦνε βουερά στό νοητό προσκλητήριο τῶν ψυχῶν!

– Κλεισούρα: 3.500 νεκροί. Παρόντες!

– Ὑψωμα 731: 6.500 νεκροί. Παρόντες!

– Τεπελένι: Παρόντες!

– Κορυτσά: Παρόντες!

– Μπόγραδετς: Παρόντες!

– Μοράβας: Παρόντες!

– Ἀργυρόκαστρο: Παρόντες!
 – Ἅγιοι Σαράντα: Παρόντες!
 – Χιμάρα, Λεσκοβίκι, Δέλβινο, Πρεμετή, Βουνά καί Λαγκάδια
 Βορειο-Ηπειρωτικά: Παρόντες!
 – Νεκροί Ὀχυρῶν Μακεδονίας - Θράκης: Παρόντες!
 – Νεκροί Μάχης τῆς Κρήτης: Παρόντες!
 – Νεκροί στίς ἐλληνικές θάλασσες: Παρόντες!
 – Νεκροί στήν ξένη γῆ: Παρόντες!
 – Νεκροί τῆς Κατοχῆς καί τῆς Ἀντίστασης: Παρόντες. “ΤΟΙΣ
 ΚΕΙΝΩΝ ΡΗΜΑΣΙ ΠΕΙΘΟΜΕΝΟΙ”...

»Τῇ ζωῇ μας, οἱ σημερινοί Ἕλληνες καί τήν ἐν τῷ μεταξύ πρόοδό
 μας καί εὐημερία μας, τίς ὀφείλουμε καί σ' ὅλους αὐτούς. Ποτέ δέ θά
 ξεχάσουμε τούς ἀγῶνες καί τίς θυσίες τους. Σέ τιμῇ πάντα τούς ἔχου-
 με καί τό δρόμο τους ἀκολουθοῦμε, γιατί ὁ ἀγῶνας δέν τελειώσε.

Οἱ Ἄξιοι τῆς Πατρίδας μαχητές τοῦ '40-'41 τό φώναξαν:

Τῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορμιά
 τοῦ πολέμου περνῶντας τή φρίκη,

Τῆς καρδιάς μας τή φλόγα τή φέραμε μιά,
 ὡς ἐκεῖ, πού μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μέ τή λόγχη χαράξαμε ἀδρό στά βουνά
 τ' ὄνομά μας - γαλάζιο λουλουδί -

Νά τό πάρει ὡς τά πέρατα ὁ Θρύλος ξανά
 στούς λαούς νά τό κάνει τραγούδι.

Προσταγή τῆς φυλῆς μας, σά νόμος βαρειά,
 τό παλιό ν' ἀναστήσουμε θάμα.

Νᾶναι αἰώνια σέ τούτη τή γῆ ἡ Λευτεριά,
 καί ποιᾶς μοίρας ὀρίζει τό τάμα.

Μάνα Ἑλλάδα, δική σου μιά σάλπιγγα ἀκόμα ἤχεϊ,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιά κώχη,

Στούς λαούς νά θυμίζει γεμάτο ψυχή
 τό τρανό πού ξεστόμισες “ΟΧΙ”.

Ζήτω τό Ἔπος τοῦ '40-'41!

Ζήτω ἡ Ἑλλάδα!...».

Ἡ ἐφετινὴ ἐπέτειος τοῦ ἱστορικοῦ «ΟΧΙ» στό μικρό Δωρικό
 χωριουδάκι μας δέν πέρασε στά «ψιλά», δέ χώραγε ἐκεῖ, ἀλλ' ἔγι-
 νε ἐγερτήριο σάλπισμα τῆς λανθάνουσας ἱερῆς, ἐθνικῆς μας μνήμης.

Ἄς εἴμαστε λίγοι· ἀρκεῖ νᾶμαστε τῆς προκοπῆς!...

«Παρθενικέ, πού χαίρεσαι τήν ύψηλή γαλήνη
καί πλάγιασες κρυφός
δέν θά μπορέσει ἡ σκέψις μας νά ῥθεῖ νά σέ κυττάξει
καθώς κοιμᾶσαι γελαστός μέσα στό τόσο φῶς.
Φεύγει τή νύχτα ἡ ξαστεριά στούς δρόμους τούς μεγάλους
Μήπως ὁ πλάνος ποῦρχεται τούς εὐρεῖ
ἀλλά καλύτερα ὁδηγεῖ ἓνα καντήλι τάφου
πού ὁ σκοτωμένος ἀναψε καί μᾶς καρτερεῖ...».

Ζάχου Παπαντωνίου
(Εφημ. ΣΚΡΙΠ - 22/10/1904)

«Ἔχεις τό πρόσωπο γλυκό καί δίχως νά τό θέλει
Μέσ' στίς καρδιές ἐστάλαξε σάν τ' ὄνομά σου μέλι
Σήμερα ποῦπεσες μακρυά σέ τολμηρό ἀγῶνα».

(Παππούς ἀπ' τήν σκλαβωμένη Μακεδονία)

Ο ΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΓΑΜΟΣ

τοῦ Δημ. Σανιδᾶ

Ἦτανε τό 1931...

Ἡ Παρασκευή παντρευότανε τό πρῶτο παλληκάρι τοῦ χωριοῦ, τό Μῆτσο. Ἦτανε ὁμορφος μέ σγουρά μαλλιά καί καμαρωτή κορμωστασιά καί ἔλαμπε μέσα στή γιορτινή, γαμπριάτικη φορεσιά του.

Τό σπίτι τῆς νύφης δίπλα ἀπό σπίτι τοῦ Ἀναγνώστη - ἓνα μικρό στενόκορμο δωμάτιο. Ἐκεῖ ζοῦσε ὁ Ἀνάγνος μέ τή γυναίκα του τή Μαρία καί τά δυό του παιδιά, τό Γιώργο καί τό Στάθη.

Φτωχοί ἄνθρωποι, ἀλλά τίμιοι καί ἐργατικοί, κρούγαμε συγγένεια καί πολλές βολές πήγαινα μικρό παιδί στό σπίτι τῆς θειᾶς μου τῆς Μαρίας. Πνιγμένη μέσα στό πένθος, μέσα στά μαῦρα ρούχα, ὅλο ἔκλαιγε καί μοιρολόγαγε. Πότε ἔλεγε, θυμᾶμαι, «᾽Ωχ! Γιωργάκο μου», πότε «᾽Ωχ! Σταθάκο μου» καί πότε «᾽Ωχ! παιδάκια μου, ᾽Ωχ! ματάκια μου».

Ἐγώ, μέ τό μικρό μου τό παιδικό μυαλό, δέν καταλάβαινα γιατί ἔκλαιγε καί ποιόν κλαίει καί μοιρολογάει. Ἦξερα ὅτι ζοῦσε μόνη της μέ τόν ἄνδρα της, τόν Ἀνάγνο, δίχως παιδιά καί μάλιστα ἔφαχνε νά βρεῖ κάποιο παιδί νά βάλει μέσα στό μονοκάμαρο σπίτι της, στήν περιουσία της.

- Γιατί κλαῖς, θειά; τή ρώταγα, ὅταν πήγαινα στό σπίτι της πού μέ ἔστελνε ἡ γιαιγιά μου, ἡ Ἀλεξανδρίνα, πού τήν εἶχε ἀδελφή, νά τῆς πάω λίγο καφέ καβουρδισμένο μέ ρεβύθια.

- Δέν κλαίω, πιδάκι μ', μπά πῶς σοῦ φάνηκε; Ἀπό χαρά κλαίω, ἀπό χαρά, καί σκούπιζε τά δάκρυά της μέ τήν ἄκρη τῆς μαύρης μαντήλας της.

Ἐγώ στ' ἀλήθεια τή συμπαθοῦσα καί πήγαινα στό σπίτι της τακτικά.

- Τί νά σέ φιλέψω, ἀγόρι μου; Θές λιγάκι μπομπότα μέ σταφίδα;

Δύσκολα χρόνια, βλέπεις, ἐκεῖνα. Ἡ μπομπότα μέ σταφίδα ἦτανε τό γλυκό τῆς ἐποχῆς, ἡ σπάνια λιχουδιά τῶν μικρῶν παιδιῶν.

- ᾽Αχ! ἡ ἀδελφοῦλα μας πίνει τό φαρμάκι, πίνει τόν ἀρκέντο τῆς

ἐλιᾶς, λέγανε ἢ γιαγιά μου μέ τήν ἄλλη ἀδελφή της, τή Γιούλα, ἥ χουχλίθρα, ὅπως τήν παραγκόμιαζε.

Πράγματι ἡ θειά μου, ἡ Γιούλα, ὅλο παραπονιότανε, ὅλο χουχλιώτανε. Ὅταν ἔβλεπε ἀπλωμένες φακές πάνω στά τσίγκα τῆς ἀχερώνας μας, ἔλεγε:

— Ἄχ! ἐσεῖς κάνατε μπερμκέτια, κάνατε ἓνα σωρό φακές καί τό παιδάκι μ', ὁ Νίκος, ἔτσι παιδεύεται, ἔτσ' χαζουσεργανάει μ' ἓνα γκασμά καί μ' ἓνα ξυνάρ' στόν ὦμο.

Ἄμα ἔβλεπε πλεξάνες ἀπό κρεμμύδια, ἀρμαθιές ὀλόκληρες, τότε βάραγε τά γόνατά της μέ τά δυό της χέρια, σήκωνε τή φανέλλα της καί κλαιγότανε:

— Μαρή, Μαρή, τί βιός εἶναι τοῦτο, τί μπερκέτια, καί τοῦτοι οἱ δικοί μ' δέν βγάλανε οὔτε ἓνα κρεμμύδ' γιά τό φαῖ.

Ἡ γιαγιά μου, θυμᾶμαι, τήν ἀπόπαιρνε:

— Σταμάτα, μαρή, νά χουχλιέσαι... σταμάτα νά γρουσουζεύεις τό σπίτι μου. Ἄει στόν γερο-διάτανο ἀπό 'δῶ, νά μὴ ξαναπατήσεις τό ποδάρι σου στό κατώφλι μου. Τί θές, μαρή, νά σέ πετάξω κάτ' ἀπό τήν σκάλα, ἄει τί νά χαθεῖς.

Ἐπρεπε νά μεγαλώσω γιά νά μάθω ὅλη τήν ἀλήθεια, ὅλη τήν ἱστορία μέ τή θειά Μαρία.

Ὁ Σίμος, ζυγιάρης, πῆγε νά εἰδοποιήσει τό συμπεθεριό νά ἐτοιμαστεῖ, ζυγώνει ἡ ὥρα τοῦ γάμου. Ὅταν ἔφτασε ἔξω ἀπό τό σπίτι τῆς νύφης, ὁ κόσμος χαιρότανε, γλένταγε καί χάζεψε. Τά ὄργανα, ἡ κομπανία, πῆγε, πῆρε τόν κουμπάρο καί τώρα βρίσκεται στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τοῦ δέσανε στό καπίστρι τῆς φοράδας τό μαντήλι καί οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης, πού ἐτοιμαζότανε στή μέσα κάμαρα, ἐπεχείρησαν νά τοῦ πάρουν τό μαντήλι. Ὑποτιμητικό γιά τό σόι τοῦ γαμπροῦ. Σήκωσε τήν ψαριά φοράδα, τή Φρούσα, στά μπροστινά ποδάρια καί ἔβγαλε τό περίστροφο νά πυροβολήσει νά τόν φοβηθοῦν καί νά δώσει τό χαμπέρι ὅτι ξεκινάει ὁ γάμος, ξεκινάει τό συμπεθεριό. Πατάει μία, πατάει δυό τή σκανδάλη, τίποτα... Δέν πυροβολεῖ. Τό κοπανάει ἀπό τά νεῦρα του πάνω στό μπροστάρι τοῦ σαμαριοῦ καί τό περίστροφο ἐκπυρσοκρότησε καί βρῆκε τό Γιώργο, τό παιδάκι τῆς θειά-Μαρίας, ἐννέα (9) ἐτῶν, στήν καρδιά. Ὁ Γιώργος καθότανε στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας του στό χαγιάτι τῆς νύφης καί χάζεψε μέ ὅλα ὅσα γινόντουσαν. Τό παιδάκι ἔγειρε ἀμίλητο τό κεφαλάκι του στήν ἀγκαλιά τῆς μάνας του καί μαράθηκε σάν λουλούδι.

Τό χωριό ανατξαβελιάστηκε. Γάμος ματωμένος! Γάμος μέ πένθος! Όλος ό κόσμος κρύωσε, πάγωσε... γάμος μέ κλάματα, γάμος δίχως γλέντια καί χορούς. Γάμος, καί αντί τραγούδια καί χαρά, μοιρολόγια, πόνος καί συμφορά.

Τό άψυχο παιδάκι, τόν Γιῶργο, τό πήρε ό πατέρας του, ό Άνάγνος, στά χέρια του, στήν άγκαλιά του ζεστό - ζεστό, ὅπως ήτανε, τό γέμισε μέ φιλιά καί δάκρυα καί τό πήγε στό σπίτι του, μέ φωνές καί άπειλές.

Σάν πέρασαν λίγα χρόνια, χάνει καί τό άλλο τό παιδί του, τό Στάθη, από μία παιδική αρρώστια, ποῦ λεφτά τότε γιά γιατρούς καί νοσοκομεία... Όσοι ζήσανε, ήθελε ό Θεός καί ζήσανε. Τέλος πέθανε ή θειά-Μαρία από τό μαράζι, πέθανε μέ αναστεναγμούς καί παράπονο γιά τή ζωή πού τή γέμισε πίκρες, πένθη καί συμφορές.

Έμεινε μόνος τοῦ γερο-Άνάγνος, 65 ἑτῶν τότε, σάν καλαμιά στόν κάμπο. Όλες οἱ δουλειές από τά χέρια του, ήτανε ταμάχης. Πήρε μία κοπέλλα, άνηψιά τῆς θειά-Μαρίας, τῆς 4ῃ άδελφῆς τῆς Όλγας, τῆς ἔβγαλε κερί από τ' αὐτιά. Όλο φώναζε: Βίτσα, Γιαννούλα μ', δηλαδή δουλειά καί μόνο δουλειά. Ήτανε σκληρός,, τόν παράτησε καί ἔφυγε.

Τέλος αποφάσισε νά φκιάξει στά γεράματά του τήν ὑπόλοιπη ζωή του.

Βρῆκε τήν Έλένη από τήν Άγόριανη, μία ὁμορφη Καραλήσια μεγαλοκοπέλλα, φτωχή, θυγατέρα τῆς θειᾶς μου τῆς Αρχόντως, πού κράταγε από τό Βελετζέικο σοῖ καί εἶχε παντρευτεῖ τόν Λιάπη. Όταν τήν ἔφερε στό χωριό βγῆκε ὅλος ό κόσμος, ὅλοι βγήκαμε νά ὑποδεχτοῦμε τό ζευγάρι καί πάνω απ' ὅλα νά γνωρίσουμε τή νύφη.

Ό Άνάγνος φοβήθηκε μήπως σκιαχτεῖ ή κοπέλλα καί φύγει καί γυρίσει πίσω στό χωριό της, γι' αὐτό καί μᾶς ἔδιωχνε μέ χειρονομίες:

– Φευγάτε, μωρέ, από μπροστά της νέ μή σκιαχτεῖ ή νύφη καί λακίσει. Αφῆστε νά τήν βάλω στό σπít' καί μετά τή βλέπετε.

Μέ τήν Έλένη δημιούργησε οἰκογένεια. Έκανε δυό παιδιά.

Τελευταῖα ἔκανε καί τόν τελάλη. Άνέβαινε στήν Πουρνάρα τοῦ Τελάλη (στό μονοπάτι ποῦ πᾶμε γιά τό Σταυρό, γιά τό Νεκροταφεῖο) καί φώναζε δυνατά, ξελαρυγγιαστικά: «Άκούτε τοῦ Χουριοοό... στ' Σεῖτ' τοῦ μαγαζί φέρανε πιπέρια απ' τν' Άγόριαν' ή φέρανε ρόδγια (ρόδα) κατ' Τουπουλιάτις, ρόδγια πουλίτκα ἴσα κι ἴσα μι φακή ή ἴσα κι ἴσα μι πατάκες», ἀνάλογα μέ τήν ἔντολή πού εἶχε πάρει.

Ἄν κάποιος ἔχανε κάτι, ἔβαζε τόν Τελάλη νά τό ἀνακοινώσει: «Ἀκοῦτε τοῦ Χουριοοοό... ἡ γριά Φέσω ἔχασε τή γίδα, ὅποιος τή βρήκει, νά τή δώσ' καί νά μή τ' κακαβώσ' γιαν' εἶνι φτουχιά». Ἄλλοτε ἔδινε πληροφορίες γιά τόν Μαντεμτζῆ ἀπό τή Λειβαδιά. Γιά τόν Τρύγο πού ξεκινάει τή Δευτέρα. Γιά προσωπική ἐργασία, νά ἀσβεστώσουν τίς αὐλές γιατί θά ἔρθει ὁ γιατρός καί γενικά ὁ Τελάλης ἔδινε πληροφορίες, πού ἔπρεπε νά λάβει γνῶση ὅλο τό Χωριό.

Οἱ χγιόνοι τοῦ Χωριοῦ, ὅταν ξεκίναγε καί ἔλεγε «ἀκοῦτε τό χωριό», τόν πείραξαν καί φώναζαν ἀπό τά μαγαζιά: «Μπίβ Μαρκιζίν» κι ἐκεῖνος τούς ἀπαντοῦσε ἀπό κεῖ ψηλά: «τῆς μάνας σας...».

Ἡ γιαγιά μου, ἡ Ἀλεξανδρίνα, ἦτανε τυφλή. Καθότανε ἔξω ἀπό τό χαγιάτι πάνω σέ μία προσκεφαλάδα καί μόλις ἐρχότανε ἡ ἀδελφή της, ἡ Γιούλα, ἡ χουχλίθρα πού λέγαμε, τῆς ἔλεγε:

– Μαρή, φέριμ' τήν μπουκάλα μέ τό ρακί. Εἶναι μέσ τό ντουλάπ'.

Αὐτή ἄνοιγε τήν μπουκάλα καί ἔπινε 5-6 γουλιές, ἡ γιαγιά δέν ἔβλεπε, ἀλλά ἄκουγε σάν λύκος.

– Μαρή, ἀκούω κλού-κλού, τήρα νά μήν ἀδειάσεις τήν μπουκάλα...

Τούς περισσότερους ἀπ' αὐτούς πού ἀναγόρεψα μέσα στήν ἱστορία μου, τούς πρόκανα καί τούς θυμοῦμαι, τούς φέρνω στή μνήμη μου καί μνημόσυνο τούς κάνω...

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ *

Τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρομη

Ἦσουνα δεκάξι κι ἤμουν δεκαεφτά,
μέθυσα, σά νά 'πια θεῖο κρασί, μπροστά σου,
στά ώραῖα σου μάτια τά γλαροκαυτά
εἶδα τὴν ἀγάπη καί τὸν ἔρωτά σου.

Τρέχαμε, τά χρόνια τά πλατωνικά,
μέ τρανή λαχτάρα τόση νά ἰδωθοῦμε,
σ' ἔβλεπα μέ πάθος, μ' ἔβλεπες γλυκά,
μά ποτέ δέν ἦρθε γιὰ νά φιληθοῦμε!

Πέρασαν τά χρόνια, κᾶν σαράντα δυό,
ἄσπρα τά μαλλιά μας, πιά μαράθη ἡ νιότη,
ἤθελα νά σ' εὔρω, πάλι νά σέ ἰδῶ,
μέ τὴν ἴδια φλόγα στὴν καρδιά τὴν πρώτη.

Τό 'φερεν ἡ μοίρα καί τό τυχικό,
νά σου ἐσύ μπροστά μου, νά μαι ἐγώ μπροστά σου.
– «Γεῖά σου, Ρούλη!», λέγω μ' αἴσθημα γλυκό.
– «Δέ σέ ξέρω!», εἶπες. «Ποιός εἶσαι;». Φαντάσου...

– «Εἶμαι ὁ Γιάννης, Θεέ μου, πῶς δέ μ' ἔχεις δεῖ,
εἶμαι τό ώραῖο τό ξανθό τ' ἀγόρι,
ἤσουνα παίδουλα κι ἤμουνα παιδί,
ἡ καρδιά μου τότε στὴν καρδιά σου ἐχώρει».

Εἶπα κι ἄλλα κι ἄλλα λόγια περισσά,
μίλαγε σάν ξένη κι εἶχα ἀνατριχίλα,
δέ θυμήθη ρόδα πού 'στελνε χρυσά,
πού τά κλειῶ γιὰ πάντα στῆς καρδιάς τά φύλλα.

– «Τρία χρόνια ἀγάπης. Δέ θυμᾶσαι πιά,
ξέχασες γιὰ μένα πῶς καρδιοχτυποῦσες;
Σ' εἶδα καί δέν εἶπα ποιά νά εἶσαι, ποιά,
εἶπα νά ρωτήσω πάλι ἂν μ' ἀγαποῦσες».

Ξέχασε τά λόγια πού 'λεε τά γλυκά
καί τό τρυφερό της πού 'πιανα τό χέρι.
'Ω! τά χρόνια ἐκεῖνα τά πλατωνικά.
– «Δέ σέ ξέρω κι οὔτε σ' εἶχα ἐγώ ταίρι...

'Σύ θά μ' ἀγαποῦσες μόνον, ὄχι ἐγώ».
– «Γειά σου...». 'Ο ἔρωτάς της σβήστη στό κιτάπι.
Κι ἄρχισα ὁ καημένος νά μοιρολογῶ,
π' ἔτσι λησμονήθη μιά μεγάλη ἀγάπη.

* Ἡ θεματολογία τοῦ ποιήματος ἀναφέρεται σ' ἓνα ἀκριβό κομμά-
τι τῆς νεανικῆς ζωῆς μου, σέ σχέση μέ τήν ἀμοιβαία ἀγάπη μέ μιά
κοπέλα, τήν πρώτη μου ἀγάπη. 'Ω ἡ πρώτη ἀγάπη! Λέξη μαγική στό
περιεχόμενό της, αὐτή ἡ πρώτη ἀγάπη τυπώνεται βαθιά στήν καρδιά
καί στό νοῦ τοῦ νέου καί τῆς νέας καί δέ σβήνει, μέχρι τά γερατειά,
μέχρι πού νά κλείσουν ὀριστικά τά μάτια, στέκει πάντοτε νέα, τρυ-

φερή, σάν τότε ὅταν πρωτοφύ-
τρωσε στό νεανικό στήθος.

Πολλές φορές χωρίζουν τ' ἀγα-
πώμενα πρόσωπα, βρίσκουν
ἄλλους συντρόφους, δημιουρ-
γοῦν οἰκογένεια, περνοῦν τά χρό-
νια, πολλά χρόνια, τά λευκά μαλ-
λιά σηματοδοτοῦν ὅτι ὁ ἄνθρω-
πος δέν ἔχει πιά σκιρτήματα για
νέο ἔρωτα, ἡ πρώτη ὅμως ἀγάπη
διατηρεῖ στό γέριχο στέρνο τό
ἴδιο καρδιοχτύπι, τήν ἴδια πρω-
τινή παρθενική λαχτάρα, γιατί
εἶναι κουρνιασμένη ἐκεῖ γιά τά
καλά μέ τή θέληση τοῦ ἀγαπητι-
κοῦ καί τῆς ἀγαπητικιάς, κουρ-
νιασμένη μέ περιπάθεια, ὅπως
λέει κι ὁ ποιητής.

Ὁ Γιάννης Σαντάρμης, ὁ ὄρθιος,
στά δεκαεennιά του χρόνια.

Δέν εἶναι διαβατάριχο πουλί ἡ πρώτη ἀγάπη,
οὔτ' εἶναι σύγνεφο ἀλαφρό, πού στό βοριά σκορπιέται,
γράφεται στῆς ψυχῆς τ' ἄγνό κι ὀλόχρυσο κιτάπι,
φωλιάζει μέσ στά βάθια της κι ἐκεῖ γιά πάντα κλειέται.
Τό ἴδιο λέει καί τό δημοτικό τραγούδι:

Καινούρια ἀγάπη καί παλιά μέ βάλανε στή μέση,
 γυρίζω, βλέπω τὴν παλιά, καινούρια δέ μ' ἀρέσει.

Τὴν ἀγαπᾶς τὴν πρώτη σου ἀγά-
 πη, ὅπως ἀγαπᾶς τὴν ὀμορφιά καί
 τὴν ἔχεις πάντοτε μέσα σου κι ἀπ'
 αὐτὴ δημιουργεῖς κάτι τόσο ὀμορ-
 φο καί τόσο θερμό, σάν τὴν ἀγνή
 καί παθιασμένη φλόγα, πού ζέ-
 σταινε ἄλλοτε τὴν καρδιά σου. Καί
 τὴν ἀφήνεις τούτῃ τὴ φλόγα νά σέ
 καίει, σάν τό ἄδολο κι ἁθῶο
 πρᾶγμα, τὴν εὐλογημένη ἔλξη, πού
 δημιούργησε ὁ Θεός.

* * *

Ἡ συνάντηση πρόσφατη, οἱ χρο-
 νολογίες στό ποίημα ἀληθινές κι ἡ
 στιχομυθία πραγματική, μέ τὴν ὁποία
 ὑπενθυμίσθηκαν στὴν κυρία, ἀπό
 τὸν... ἄγνωστό της τώρα, τόσα καί
 τόσα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ της ἐρωτι-
 κή ζωή, τὴν κοινὴ τους τότε ζωή.

Ἀλήθεια, ἀγνοοῖ καί ρομαντικοί
 ἐκεῖνοι οἱ καιροί, πρὶν ἀπὸ 40 χρό-

νια. Ἄν ἡ κοπέλα ἐπέτρεπε στό ἀγόρι νά τῆς πιάσει τό χέρι, ἦταν
 κατόρθωμα γιὰ τό παλικάρι, τό δέ κορίτσι μέ τό δώσιμο τοῦ χεριοῦ
 του, ἔδινε στὸν νέο ὅλη τὴν ἀγάπη του. Ἐμεῖς οἱ νεολαῖοι τότε, δέ
 θέλαμε νά πλύνουμε τό χέρι μας γιὰ μέρες, γιὰ νά μὴ φύγει ἡ μυρω-
 διά ἀπὸ τό ἄρωμα τοῦ χεριοῦ τῆς φιλενάδας μας! Λεπτότητα αἰσθη-
 μάτων, μιά φορά πού ἀγαποῦσαν πραγματικά!

Πολλά αἰσθήματα τότε, πού οἱ συναντήσεις ἦταν ἀραιές, κρατοῦσαν
 ἔτσι πολὺ καιρό, καί δέν τολμοῦσε ὁ νέος νά φιλήσει ἢ ν' ἀγγίξει
 ἀλλιῶτικα τὴν ἀγαπητικιά του, νά μὴ νομίζει αὐτὴ ὅτι ὁ ἐραστής
 ἀποβλέπει σ' ἀνήθικο σκοπό. Φοβόταν δά καί νά μὴν τὴ χάσει. Δέν
 ἐπιφυλασσόταν ὁ ἔντιμος ἀγαπητικός νά φιλήσει τὴν ἀνέγγιχτη ἐρω-
 μένη του.

Νά τὴ φιλήσω, ντρέπομαι, νά τῆς τό πῶ, ντιριοῦμαι.

Οὐτε σκεφτόταν τότε κι ἡ νέα, πού διαπίστωνε πῶς ὁ φίλος της τὴν
 ἀγαποῦσε πραγματικά, τά λόγια τοῦ τραγουδιοῦ.

Στά εἴκοσι ἕνα του,
 ὁ πρῶτος ἀπ' ἀριστερά,
 ὅπως κοιτάζεται ἡ φωτογραφία,
 διαβιβαστὴς στά Λ.Ο.Κ.

Στά τριάντα πέντε του.

Νά τήν ἀφήσω ἀφίλητη, ταχιά γελάει μ' ἐμένα.

Μακάριες ἐποχές κι εἶναι τόσο κοντινές, ἀλλά καί τόσο μακρινές, λές κι ἀπέχουν αἰῶνες.

Θ' ἀναφέρω ἓνα μόνο προσωπικό μου περιστατικό, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μιά μέρα, ἦταν ἓνας χρόνος καί παραπάνω ἀπό τότε πού γνωρίζομαι μέ τό ἐν λόγω κορίτσι μου, πού θά 'ταν 16 κι ἐγώ 17 χρόνων, πού περιοριζόταν ἡ γνωριμία σέ ἀνταλλαγή λόγων, σέ χεροπιασίματα, σέ χαϊδέματα ἢ φιλήματα μαλλιῶν καί στή μυστική συζήτηση, τήν πυρωμένη, πού εἶχαν τά μάτια, βλέπω, ξαφνικά, τή λεγόμενη στήν αὐλή ενός συγγενικοῦ της σπιτιοῦ, δίπλα στό διόροφο σπίτι πού ἔμενα, στήν Ἀθήνα. Ἡ αὐλή ἦταν γύρω - γύρω γεμάτη ἀπό ἀνθισμένα τριαντάφυλλα, καιρός ἀνοιξης. Γυρίζει πρὸς τά ἐπάνω ἢ κοπέλα μου καί μέ βλέπει καί μέ ξαναβλέπει, μ' ἐκεῖνα τά μεγάλα καί στρογγυλά μαῦρα μάτια της (πρόσφατα τήν εἶδα τήν ὥριμη πιά κυρία καί διαπίστωσα πώς ἀκόμα καί τώρα διατηρεῖ τήν παλιά ὁμορφιά της κι εἶναι ἴδια τά ὠραία μάτια της, ἴδιο καί τό ἀρρυτίδωτο ἐκφραστικό πρόσωπό της· τήν εἶδα ὕστερ' ἀπὸ 42 χρόνια!). Τήν κοιτάζω κι ἐγώ στὸν ἀνθόκηπο καί τή χαιρέτισα μέ τό χέρι καί μ' ἀφραστο χαμόγελο κι αὐτὴ δέ μίλησε σ' ἐμένα μέ λόγια ἀντιχαιρετίσματος, γιατί φυλαγόταν μὴν τήν ἀκούσει ἡ θεία της ἀπὸ μέσα καί τό πεῖ στή μάνα της κι ἔχει συνέπειες. Το καρδιοχτύπι μου, καθὼς μέ κοιτοῦσε ἐξακολουθητικά μέ βλέμμα γεμάτο ἀπὸ ἀγάπη, πήγαινε σύννεφο. Ἀλήθεια, νά ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο γλυκότερο καρδιοχτύπι ἀπ' αὐτό, ἀπ' τό καρδιοχτύπι τῆς πρώτης ἀγάπης; Ποιὸς ξέρει...

Ἡ κοπέλα μου σέ λίγο μπῆκε μέσα, νά μὴ δώσει ὑποψίες στοὺς συγγενεῖς της ὅτι μέ κοιτοῦσε μ' ἄλλο σκοπό. Αὐστηροὶ τότε οἱ κανόνες ἀπὸ τοὺς γονεῖς στὶς κοινωνικὲς σχέσεις τῶν νέων. Ἐφυγα κι ἐγώ νά πάω κάπου, ἀφοῦ δέν ἔβλεπα ἔξω τό κορίτσι μου.

Ὅταν γύρισα στό σπίτι, μοῦ εἶπε ἡ μεγαλύτερη ἀδερφή μου, ἡ Γιώτα.

— Γιάννη, ἡ φιλενάδα σου ἡ Ρούλη, εἶν' ἐδῶ ἀπὸ κάτω στή θεία της καί σοῦ ἔστειλε ἓνα χοντρό μάτσο, μιά ἀγκαλιά, τριαντάφυλλα.

Συμπλήρωσε ἡ ἀδερφή μου πὼς τά τριαντάφυλλα ἦταν κόκκινα, κίτρινα, ρόζ κι ἄσπρα, τέτοια εἶχε ὁ ἀνθώνας.

— Τά τριαντάφυλλα τά 'κοψε ἀπ' τὸν κῆπο καί μέ φώναξε καί κατέβηκα καί τά πῆρα, λέγοντάς μου,

– Παναγιώτα, πάρε αὐτά τά τριαντάφυλλα καί δῶσ' τα στό Γιάννη καί πές του ὅτι τοῦ τά προσφέρω μέ πολλή ἀγάπη!

Τά 'κοψε ἐκείνη τή στιγμή ἡ ποθοπλάνταχτη τά ρόδα απ' τήν αὐλή, απ' ὅπου πρίν λίγο, ἐγώ απ' τό μπαλκόνι, ἀλληλοχαιρετισθήκαμε.

Ἐγώ ὅμως τριαντάφυλλα δέ βλέπω. Ρωτῶ τήν ἀδερφή μου.

– Ποῦ εἶναι τά λουλούδια;

– Πέρασε ἡ φίλη μου ἡ Κούλα ἀπό 'δῶ, μοῦ ἀπάντησε αὐτή, καί τῆς τά 'δωσα!

Τί ἀψυχολόγητη, ἀσπλαχνη καί λυπηρή ἡ χειρονομία τῆς ἀδερφῆς μου καί τί ἀπαίσια χρονική σύμπτωση τό πέρασμα τῆς γνωστῆς τῆς απ' τό σπίτι μας.

– Ὅλα τά 'δωσες; ξαναρωτῶ.

– Ὅλα! μοῦ λέει.

Κι ἐγώ τῆς εἶπα μέ βαθύ παράπονο.

– Γιατί δέν κράτησες γιά μένα, ρέ ἀδερφή, ἓνα τριαντάφυλλο ἀπό τόσο μεγάλο μπουκέτο, ἔστω τό πιό μικρότερο καί ταπεινό, νά χαρῶ κι ἐγώ;

Νά χαρῶ τό δῶρο τῆς ἀγνῆς ἀγάπης, τῆς πρώτης ἀγάπης, πού μέσ στην ἀνθισμένη νιότη μας τήν ἐξέφρασε ἡ ἀγαπητικικά μου μέ λουλούδια, τό πιό ταιριασμένο καί ἐκφραστικό ἐφήμερο ἀνθένιο δῶρο. Κι ἦταν τό πρῶτο τῆς σ' ἐμένα δῶρο.

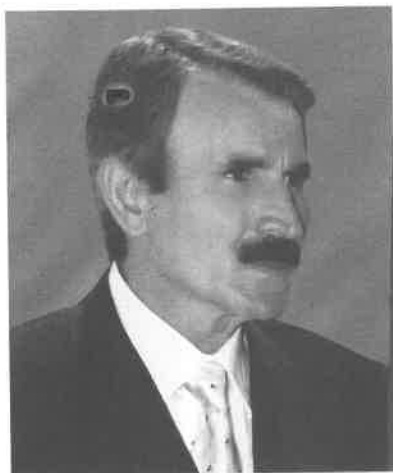
Κι ἡ ἀδερφή μου ἀπάντησε.

– Ἄι, θά σοῦ στείλει ἄλλα!

– Ἐγώ ἤθελα αὐτά τά πρῶτα ἄνθη, γιατί εἶναι διαφορετικά ἀπό τ' ἄλλα.

Μά, ἀκόμα καί τώρα, ἄς πέρασαν 42 χρόνια ἀπό τότε, ἐκεῖνα τά τριαντάφυλλα τοῦ κοριτσιοῦ μου εὐωδιάζουν τρυφερά κι ἀπαλά στή μνήμη μου κι ἄς μὴν τά μύρισα κι ἄς μὴν τ' ἀγγίξα ποτέ κι ἄς μὴν τά χάρηκα στό ἀνθογαλὶ γιά μέρες...

Ἄν παραλάμβανα τά τριαντάφυλλα τότε, θά κρατοῦσα ὀπωσδήποτε σέ ἀσφαλές μέρος τοῦλάχιστον ἓνα ροδοπέταλο, νά τό 'χω ἀκριβό θυμητάρι τῆς πρώτης ἀγάπης, ἔτσι νά τό μυρίζω κάπου - κάπου, νά ξαναζῶ νοερά τή ζηλεμένη ἐκείνη ἐρωτική σχέση.

Τώρα, στά ἐξήντα του

Ὁ ὄπλαρχηγός Νάκος Πανουργιάς, γυιός τοῦ Γερο-Πανουργιά.

Νάκος Πανουργιάς

τοῦ Γ. Ν. Κουτσοκλένη

Συνεχίζοντας τὴν προσπάθεια νὰ σκιαγραφήσουμε τίς φυσιογνωμίες, πού ἦσαν πρωτεργάτες καί πρωταγωνιστές σέ κεῖνο τόν ἀνεπανάληπτο, τόν τιτάνιο, τόν ἱερό καί τό σωτήριο ἀγῶνα τοῦ 1821, παρουσιάζουμε ἐδῶ τόν Νάκο Πανουργιᾶ Πανουργιᾶ.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς κατήγετο ἀπὸ μεγάλη κλεφταρματωλική οἰκογένεια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀμφίσσης, πού γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια καί εὐχέρεια δράσεως, εἶχε ἐγκαταλήψει τόν εὐκολοπρόσιτο Ἅγιο Γεώργιο γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν ἀπρόσιτη, τότε, Δρέμισσα, πού σήμερα φέρει τό ὄνομα τῆς οἰκογενείας του. Ἡ μετοίκηση τῆς οἰκογενείας (Ξηροδημήτρη) ἔγινε μέ σύμφωνη γνώμη τῶν Τούρκων.

Ἦταν γυιὸς τοῦ Γέρο-Πανουργιᾶ Πανουργιᾶ, τοῦ ὀνομαστοῦ γιὰ τὴν ἀνδρεία, σύνεση καί ἀγαθότητα ἀρματωλοῦ τῶν Σαλῶνων, ὁ ὁποῖος πρῶτος στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, μαζί μέ τόν Ἐπίσκοπο Ἡσαΐα, κήρυξε τὴν Ἐπανάσταση στὸν Προφήτη Ἡλία Σαλῶνων, ἀπελευθέρωσε τὰ Σάλωνα, πολέμησε στὴν Ἀλαμάννα, σ' ὅλη τὴ Στερ. Ἑλλάδα καί στό τέλος - γέρος πιά - παρέδωσε στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἔθνους τό γυιό του Νάκο (Γιάννη).

Ὁ Νάκος Πανουργιάς μπῆκε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδος του σέ ἡλικία 20 ἐτῶν κάτω ἀπ' τίς ὁδηγίες καί διαταγές τοῦ πατέρα του. Καί, ὅπως ἦταν φυσικό, ὅταν σέ ἰσκιώνει τέτοιος πλάτανος εἶναι δύσκολο νὰ ξεφύγεις τὴν ἀνωνυμία. Πρέπει νὰ βρεθοῦν ξεχωριστές περιστάσεις καί σύ νὰ κατορθώσεις νὰ τίς ἐκμεταλλευτεῖς γιὰ νὰ ἀναδείξεις τίς δικές σου ἱκανότητες, τὴ δική σου ὄντοτητα.

Τέτοια εὐκαιρία γιὰ πρώτη φορά δόθηκε στὸν Νάκο, στή μάχη τῶν Βασιλικῶν.

Ὅταν στὶς 15 Αὐγ. 1821 ὁ Γερο-Δυοβουνιώτης ἔμαθε τὴν ἄφιξη τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ στό Ζητούνι (Λαμία), μιά μεγάλη δύναμη μέ τόν Μπεϋράν πασᾶ, εἰδοποίησε ἀμέσως τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς

Ἀνατ. Στερ. Ἑλλάδος. Ὁ πρῶτος πού ἔσπευσε στό Μόδι ἦταν ὁ Νάκος Πανουργιάς ἀπ' τά Σάλωνα μέ Παρνασιδεῖς ἀγωνιστές καί ἀκολούθησαν οἱ ἄλλοι.

Στό συμβούλιο πού ἔγινε, ὁ Γιάννης Γκούρας καί ὁ Νάκος Πανουργιάς ὑποστήριξαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι θά περνοῦσαν ἀπ' τή Φοντάνα, ἐνῶ ὁ Γερο-Δυοβουνιώτης εἶχε ἀντίθετη γνώμη, πού τελικά τή δέχτηκαν καί ὅλοι οἱ ἄλλοι. Πίστευε καί ὑποστήριξε ὅτι ὁ Μπευράν θά περνοῦσε ἀπ' τά Βασιλικά - ἤξερε βέβαια πολύ καλά τήν περριοχή. Ἐγινε ἡ ὁργάνωση τῆς ἀμύνης καί ὁ Νάκος Πανουργιάς κατέλαβε καίρια θέση. Σ' αὐτή τή μεγάλη μάχη καί τή μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων, ὁ Νάκος ἔπαιξε πολύ σπουδαῖο ρόλο, ἀμιλλώμενος τόν ἐξάδελφό του Γιάννη Γκούρα.

Ἀπό δῶ καί πέρα ὁ Νάκος Πανουργιάς ἔχει κερδίσει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ πατέρα του καί φέρεται πλέον ὡς Ὀπλαρχηγός. Τήν τελική ἀναγνώριση ἀπέκτησε μετά τή μάχη τῆς Ἀμπλιανης.

Ὅταν ἀποφασίστηκε νά ἐπιχειρήσουν οἱ Ἑλληνες νά ἀπελευθερώσουν τό Ζητούνι καί τό Πατραντζίκι, βλέπουμε τόν Νάκο ἐπικεφαλῆς 1.500 ἀνδρῶν στήν Μπουντουνίτσα.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς πῆγε στήν Πελοπόννησο γιά νά συμπράξει μέ τούς «ἀντάρτες» σέ κείνο τόν καταραμένο ἐμφύλιο, ἀλλά τελικά βρέθηκε στήν ἄλλη πλευρά, παρασυρμένος φαίνεται ἀπό τόν Γκούρα, μέ τόν ὁποῖο συνεργαζόταν.

Τό 1824 καί στίς 14 Ἰουλίου ὁ Νάκος Πανουργιάς ἀντιμετώπισε, στήν Ἀμπλιανη τῶν Σαλῶνων, τή μεγάλη τουρκική δύναμη τοῦ Δερβίς πασᾶ, μέ τά ἀποτελέσματα πού περιγράφονται στό σχετικό κεφάλαιο καί πού τόν καθιέρωσε πλέον ὀπλαρχηγό ἀδιαμφισβήτητο.

Ἀγωνίστηκε τό 1825 στή μάχη τῶν Πεντεορίων, στή μάχη πού ἔγινε στό Μοναστήρι τῆς Ἱερουσαλήμ Λειβαδιᾶς.

Τό 1826, ὅταν ὁ Καραϊσκάκης ἀνέλαβε τήν Ἀρχιστρατηγία τῆς Ἀνατ. Στερ. Ἑλλάδος, τόν ἀκολούθησε ἀμέσως ὁ Νάκος Πανουργιάς καί ἔλαβε μέρος ὡς συναγωνιστής του σέ ὅλες τίς μάχες πού ἔδωσε ὁ Ἀρχηγός, ὅπως σ' αὐτές τοῦ Χαϊδαρίου (5-8/8/1826), τῆς Ἀραχῶβης (14-11-1826), τοῦ Διστόμου (Φεβρ. 1827), ὡς βοηθός του.

Στήν Ἀράχωβα, ὅταν ὁ Καραϊσκάκης ἀφάνισε κυριολεκτικά τό τουρκικό στράτευμα, ὁ Νάκος ἦταν ἓνας ἀπ' τούς ὀπλαρχηγούς πού υπέγραψε, σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία τοῦ Καραϊσκάκη, τό ἔγγραφο μέ τό ὁποῖο ἀνῆγγειλαν στήν Κυβέρνηση τή μεγάλη τους νίκη.

Τό 1827 ὁ Ν.Π. ἔλαβε μέρος στήν ἐκστρατεία τοῦ Τσώρτς στήν

Νάκος Πανουργιάς

Ρούμελη καί ἀποβιβάστηκε στό νησί Τριζόνια τοῦ Κορινθιακοῦ.

Τό 1828 ὑπῆρξε ὁ χρόνος πού ἄρχισε ἡ ὀργάνωσις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, πλέον, τῆς Ἑλλάδος. Σ' αὐτή τήν προσπάθεια βρίσκουμε τόν Ν.Π. Πεντακοσίαρχο, μαζί μέ τόν Ἰ. Μαμούρη νά συγκροτοῦν τήν Δ' Χιλιαρχία τῆς Ἀνατ. Στερεᾶς, μέ χιλιάρχον τόν Γ.Ι. Δυοβουνιώτη.

Βρισκόμαστε στήν τελευταία περίοδο στήν Ἀν. Στερεά. Ὁ μεγάλος Καποδίστριας ἤθελε νά καθαρίσει τήν Ἀνατολική Στερεά ἀπ' τοὺς Τούρκους, πού κρατοῦσαν τήν Ἀθήνα καί τήν Θήβα, ὅσο τό δυνατόν πιό γρήγορα γιά νά εἶναι σέ θέση νά διαπραγματευθεῖ μέ τίς Μεγάλες Δυνάμεις. Τήν προσπάθεια αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέθεσε στόν Δημ. Ὑψηλάντη.

Μετά τήν μάχη τῆς Πέτρας Βοιωτίας, κατά τήν ὁποία οἱ Τοῦρκοι δέν κατάφεραν νά περάσουν τό στενό γιά νά πᾶμε στή

Λαμία, στήν ὁποία πῆρε μέρος καί ὁ Ν.Π., ζήτησαν ἀπ' τόν Ὑψηλάντη συμφωνία. Σύμφωνα μ' αὐτήν οἱ Τοῦρκοι περνοῦσαν στή Λαμία ἀφήνοντας ὅλη τήν ὑπόλοιπη χώρα στούς Ἕλληνες καί γιά νά εἶναι σίγουροι ὅτι θά τηρηθεῖ ἡ συμφωνία ζήτησαν καί πῆραν τρία ἐνέχυρα. Ἔτσι ὁ Ὅτζάκ Ἀγάς Ὁσμάνης πῆρε ὡς ἐνέχυρο τόν 1ον Πεντακοσίαρχον τῆς 4ης Χιλιαρχίας Νάκο Πανουργιά καί δύο ἄλλους.

Ὅταν ἦλθε ὁ Ὁθωνας, ὁ Ν.Π. προήχθη στόν βαθμό τοῦ Ὑποστρατήγου.

Τό 1843 χρημάτισε βουλευτής Παρνασσίδος.

Ὅταν τό 1854 ἐξερράγει ὁ Κριμαϊκός πόλεμος ὁ Ν.Π. ἐπικεφαλῆς μικροῦ τμήματος εἰσέβαλε στήν Θεσσαλία, μέ σκοπό τήν ἀπελευθέρωσή της, ἀλλά οἱ συνθήκες δέν τό ἐπέτρεψαν καί ἐπέστρεψε στήν ἐλεύθερη Ελλάδα ἀπρακτος.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς εἶχε πάρει γυναίκα του τήν κόρη τοῦ Γεωργ. Δουβουνιώτη, Μαρία, καί ἀπ' αὐτή ἀπέκτησε δύο θυγατέρες καί δύο γιούς, τόν Κωνσταντῖνο καί τόν Πανουργιά.

Πέθανε στήν Ἀμφισσα, ὅπου καί γεννήθηκε, σέ ἡλικία 62 μόνο ἐτῶν, τό 1863.

Στήν Ἀμφισσα ὑπάρχει τό σπίτι τῶν Πανουργαίων, τό ὁποῖο εἶχε κριθεῖ διατηρηταῖο καί τό ὁποῖο διαπραγματεύεται ὁ Δήμος Ἀμφίσσης νά ἀγοράσει, γιά νά τό κάνει Μουσεῖο.

ΠΗΓΕΣ

1. ΧΡ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ: Λεξικό τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τ. Δ', σ. 104.
2. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ: Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, τ. ΙΒ', σ. 153, 156, 157, 356, 358, 359, 363, 364, 397, 416, 420, 426, 472, 488, 534.
3. ΝΕΑ ΠΑΓΚ. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ, τ. 24, σελ. 277.
4. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ «ΔΟΜΗ», τ. 12ος, σελ. 348.
5. ΜΕΓΑΛΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, τ. ΙΗ', σ. 117.
6. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΛΗ, τ. 19ος, σ. 409.
7. ΣΠ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ: Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τ. Β', σ. 67, 202 καί τ. Γ', σ. 142.
8. ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΓΟΥΒΑΛΗ: Ἱστορία τῆς Κοινότητος Πανουργιά, 1980.

Ἐπ' εὐκαιρία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων

Γαλαξειδιώτικες Ἱστορίες

(Ὀλίγον τι λησμονημένες, ἀλλά πλέον τι ἐπίκαιρες...)

τοῦ Γιάννου Ζωριάνου

Πρωινό στήν πλατεία τοῦ Ναυπακτιακοῦ λιμανιοῦ, ὑπό τήν θα-
λερήν πλάτανον... Μόλις καθίσαμε καί παραγγείλαμε ποικιλία κα-
φέδων - καθένας στό εἶδος του, στήν ἀρέσκειά του - κατέβηκε ἀπ'
τά χαμηλότερα κλώνια τοῦ δέντρου, ζευγάρι σπουργιτῶν κι ἀνα-
ζητῶντας ὑπολείμματα τροφῶν, μέ χαριτωμένα πηδηματάκια, διέ-
τρεξε τό πεζούλι, χοροπήδησε στό πλακόστρωτο, ἀνέβηκε στό δι-
πλανό ἀμάξι, πήδηξε στό δρόμο, φτερούγισε στά ξάρτια ἐλλιμενι-
σμένου πλεούμενου...

— Ὁ “Φοῖβος” καί ἡ “Ἀθηνᾶ” ἦταν! Πολύ ὠραία παραλλήλισε
τό συμβάν ὁ Ἀρίστος, μέ τίς ἐμφανίσεις καί τά χαριτωμένα καμώ-
ματα τῶν περιοδεύοντων πρεσβευτῶν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων
τοῦ 2004, τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιάδας.

Καί συνέχισε:

— Νά, λοιπόν, πέρασαν κι ἀπ' τή Ναύπακτο καί μέ τά πλεούμε-
να, σέ γνωστές κι ἄγνωστες χῶρες θά φέρουν τό μήνυμα «τοῦ Φω-
τός, τῆς Μουσικῆς, τῆς Ἡγεμονίας, τοῦ Νοῦ, τῆς Ἐκεχειρίας, τῆς
Δημοκρατίας, τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρετῆς...».

— Ἔτσι πού τά λές, φίλε μου, συλλογιέμαι, πῶς ὁ Φοῖβος καί ἡ
Ἀθηνᾶ εἶναι οἱ μόνοι ἀρχαιοελληνικοί θεοί, πού ἀγωνιζόμενοι ἐπέ-
ζησαν, ζοῦν καί βασιλεύουν καί πολλές εἶναι οἱ πρός χάριν τους
προσφορές κι ἀναφορές... Συμφωνεῖς;

— Καί βέβαια, Θανάση. Ἔτσι εἶναι: Μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ, ἡ Ὀλύμπια Δημοκρατία τοῦ Δία, μέ τό λόγο καί τόν
ἀντίλογο, δηλαδή μέ τό Διάλογο, γνώρισε τά δεινά: Ἄλλοι τῶν
ἀρχαίων θεῶν, ἀποστάτησαν κι ἐντάχθηκαν στή νέα θρησκεία! Ὁ
Ποσειδῶνας, γιά παράδειγμα, ὁ Ἄρης, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Διόνυσος...

»Ἄλλοι, οἱ περισσότεροι, καταδιωγμένοι, κλείστηκαν στά σκο-
τεινά Τάρταρα...

»Οἱ μόνοι διασωθέντες ἦταν ὁ Φοῖβος, τοῦ Φωτός καί τῆς Μουσικῆς καί τῆς μαντικῆς ἡ θεότητα, καί ἡ Ἀθηνᾶ, τῆς γνώσης καί τῆς Σοφίας ἡ ἐνσάρκωση!...

– Κι ὁ Δίας;

– Αὐτός γνώρισε τήν ἐξορία!... Ἀνεβαίνοντας ὁ Χριστιανισμός ἀπ' τήν Ἀθήνα καί πάνω, αὐτός ἔφευγε βορειότερα: Θεσσαλονίκη, Βελιγράδι, Βιέννη, Μόναχο, Ἀμβούργο, Βαλτική, Σκανδιναυία, ὡς τό τελευταῖο φιόρδ... Ταπεινωμένος καί θεόφτωχος, χωρίς προσφορές, λατρεῖες, σιτηρέσια, κνίσες εὐωδιαστές... Εὐτυχῶς γι' αὐτόν, τόν ἀκολουθοῦσε παντοῦ ἡ ἀγαπημένη του γίδα, ἡ Ἀμάλθεια, κι ἔπινε τό γάλα της...

– Αὐτά ὅλα, μπῆκε στό ἐνδιάμεσο τῆς συζήτησης καί τῆς περιγραφῆς τῆς δυστυχίας τοῦ Δία, ὁ κυρ-Χαράλαμπος, ὁ τέως τμηματάρχης ὑπουργείου τινός, μοῦ θυμίζουν τόν Γερμανο-Εβραῖο ποιητή Χάιντε, τόν μετά τόν Γκαίτε, τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντα. Σ' αὐτόν ὀφείλεται ἡ δημιουργία τῶν «Ἐξόριστων θεῶν»...

– Ἐγώ, Μπάμπη μ' καί Χαραλάμπη, ὁμολόγησε ὁ Ἀρίστος, δέν ἔχω διαβάσει τίς ποιητικές ἀπόψεις τοῦ Χάιντε, ἀλλά τοῦ δικοῦ μας, τοῦ Κώστα Καραβίδα, ὅπως παρουσιάζονται στή ρομάντζα του «Οἱ Καλλικάντζαροι», πού τή συνιστῶ...

– Τό λοιπόν: Ἐδῶ ἐμφανίζονται καί μπαίνουν οἱ θαλασσοπόροι Γαλαξιδιώτες τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ. Γύρω στά 1400, λέει ἡ ἱστορία, ἓνα καῖκι προσάραξε σέ ὑπερβόρειο φιόρδ κι οἱ Γαλαξιδιώτες πηδῶντας στή στεριά, ἔκλαιγαν δυνατά τή μοῖρα τους. Ὁ παγωμένος ἄνεμος ἔφερε στό Δία ἄκουσμα ἐλληνικῆς φωνῆς κι ἐκπληκτος πλησίασε νά δεῖ, νά ρωτήσῃ, νά μάθει. Ρώτησε, ἂν κάτῃ στήν Ἑλλάδα, γινόταν λόγος γιά κάποιο θεό, ὀνόματι Δία κι ὅταν οἱ ναῦτες τοῦ εἶπαν, πῶς τίποτα σχετικό δέν εἶχαν ἀκούσει, ὁ καημένος ὁ Δίας ἀναστέναξε, δάκρυσε καί λιποθύμησε!... Κι ἀπογοήτευτηκε ἐντελῶς, ὅταν ναύτης, ἀπ' τήν Ὀλυμπία καταγόμενος, εἶπε, πῶς ἐκεῖ κάτω, σκάβοντας στό περιβόλι της ἡ Βασίλαινα, βρῆκε ἓνα μαρμάρينو χέρι καί τό κατάχωσαν βαθύτερα, σάν κακό οἰωνό, πρωτοστατοῦντος τοῦ τοπικοῦ ἱερέα, μέ τήν ἐπωδό: «Οἱ ζωντανοί μέ τούς ζωντανούς καί οἱ πεθαμένοι μέ τούς πεθαμένους», ἐννοῶντας τούς ἀρχαίους θεούς, σάν ὀριστικά πεθαμένους... Αὐτή εἶναι ἡ Γαλαξιδιώτικη ἱστορία...

– Τό ὅποιον;

– Τό ὅποιον: Τό ἀρχαῖο ἐλληνικό πνεῦμα, ξαπλωμένο μέχρι τό

τελευταῖο ἄκρο τῆς Εὐρώπης, ἀπ' τὰ ἀρχαιότερα χρόνια, θεμελίωσε τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό - ὅλοι οἱ εὐρωπαῖοι τ' ἀναγνωρίζουν - κι ἀκολούθησαν οἱ Ρωμαῖοι. Στή συνέχεια ὁ Χριστιανισμός «σφράγισε» τόν πολιτισμό αὐτό, ἀλλά δέχθηκε τίς ἐπιδράσεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Μωμεθανισμοῦ, στήν Ἰβηρία, κι ἀκόμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης καί τῆς ἐναντίον τῆς Ἀντίστασης... Ὑστερα ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση κι ἐκεῖνες οἱ κοινωνικές ἐπαναστάσεις τοῦ 20οῦ αἰῶνα κι ἀκόμα οἱ κατά τόπους κι εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς τοπικές «Κουλτοῦρες»... Ὅλ' αὐτά διαμόρφωσαν τήν εὐρωπαϊκή κληρονομιά, στήν ὁποία κυριαρχοῦν σήμερα οἱ Ἰδέες τοῦ Φοίβου καί τῆς Ἀθηνᾶς, πού οἱ ἀγῶνες τῆς Ἀθήνας, οἱ Ὀλυμπιακοί τοῦ 2004, τίς ταξιθεύουν σ' ὅλες τίς ἀνθρώπινες κοινωνίες...

»Ὅσο γιά τό Δία, ὅλο καί περισσότερος λόγος γίνεται γι' αὐτόν... Φαίνεται, δέν πέθανε ὀριστικά, ὅπως δείχνει καί τό μπόλι-κο τουριστικό συνάλλαγμα, πού στ' ὄνομά του προσφέρεται στό Λαό τῆς Ἑλλάδας...

Φέρμεζη - Φουστανέλα - Πουκάμισο (Απ' τη λαογραφική Συλλογή τοῦ Δημ. Σανιδᾶ)

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΝΙΧΩΡΙΩΤΗΣ

Πολεμιστής Ἀγώνων Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας

Τοῦ Τ. Λιοντάκη

Στὴν κάτω πλατεῖα τοῦ χωριοῦ μας ὅπου εἶναι στημένη ἡ στήλη τῶν προεπαναστατικῶν ἡρώων τῆς Βουνιχώρας, ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ ὄνομα ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΝΙΧΩΡΙΩΤΗΣ. Στὴ μνήμη τοῦ ἐν λόγῳ ὁμοχωρί(τ)ου μας ἀγωνιστῆ, ὁ ὁποῖος ἐθυσίασε τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ζυγοῦ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ, παραθέτομε τίς παρακάτω γραμμές παρμένες ἀπ' τὸ «Χρονικόν Ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου» τοῦ Κων. Σάθα μέ τὴν εὐκαιρίαν τῆς προσεγγίζουσας Ἐθνικῆς μας Ἐπετείου τῆς 25ης Μαρτίου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1750 πρὸς τὸ 1760 οἱ ἀρματωλοὶ Βλαχαρμάτας Βέργος ἀπὸ τὸ Μαυρολιθάρι, Χρήστος Μηλιώνης ἀπὸ τὸ Λιδωρίκι, Λάμπρος καὶ Μῆτσος Τσεκούρας ἀπὸ τὸ Γαλαξείδι, ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΝΙΧΩΡΙΩΤΗΣ Κώστας Ντράλλας ἀπὸ τὸ Δαδί καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἡ παράδοση δὲν διέσωσε, ὕψωσαν τὴ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως στὶς Ἐπαρχίες Παρνασσίδος καὶ Δωρίδος. Οἱ ἐν λόγῳ ἐπαναστάτες κατετρόπωσαν σέ διάφορες συμπλοκές, τοὺς Τούρκους τοῦ Μαλανδρίνου καὶ τοῦ Λιδωρικίου καὶ μάλιστα ἐφόνευσαν καὶ κάποιον διακεκριμένο Τοῦρκο μέ τὸ ὄνομα Βέης Μπεκίρης.

Ἀκόμη, οἱ ἐν λόγῳ ἀρματωλοὶ συνεπλάκησαν καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοῦρκικὸ ἀπόσπασμα μεταξὺ Βουνιχώρας καὶ Πεντεορίων. Μετὰ δέ καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ νίκη, ἐπροχώρησαν, θαρραλεώτεροι κατὰ τῶν Σαλῶνων. Ἐνῶ ὁμως ἦσαν κατασκηνωμένοι κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ δρόμου Ἀγίας Εὐθυμίας - Σαλῶνων (εἰκάζεται μᾶλλον ὅτι εἶναι ἡ θέση «Κούσκια») κατελήφθησαν ἀπρόοπτα ἀπὸ πολλοὺς Τούρκους καὶ ἐνῶ ἐπολέμησαν ἀνδρείως καὶ ἀπὸ πολλοὺς Τούρκους ἐπληγώσαν καὶ ἐφόνευσαν, ἐξαναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν ἐν σώματι, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὸ σκοτάδι πού ἐπικρατοῦσε.

Σ' αὐτὴ τὴ συμπλοκὴ ἔπεσε μαχόμενος ὁ ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας ὀπλαρχηγὸς Ἀραπο-Γεῶργος, ὁ δέ Ἰωάννης Βουνιχωριώτης καὶ Βλαχαρμάτας Βέργος ἐπληγώθησαν βαριά καὶ μεταφέρθηκαν στὸ

νησάκι τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου ἔναντι τῆς Ἰτέας γιά περίθαλψη καί βέβαια ἀγνοεῖται τό τέλος τους.

Ὅσον ἀφορᾷ τά νησάκια Ἀγίου Κωνσταντίνου καί Ἀγίου Ἀθανασίου στό μυθό τῆς Ἰτέας, τά ὁποῖα ἀπό τόν Ἀρχιμανδρίτη Χριστόφορο Ζῶνα στό ἔργο του «Βίος καί πολιτεία τοῦ Ὁσίου Λουκά», χαρακτηρίζονται ὡς δύο ἀδελφές, παίρνουμε τίς παρακάτω πληροφορίες: Ὅτι, τά ἐν λόγῳ νησάκια ὀνομάζονται Ἅγιος Κωνσταντῖνος καί Ἅγιος Ἀθανάσιος ἀντιστοίχως διότι, ἐπ' αὐτῶν ὑπῆρχαν ἐξωκκλήσια, μάλιστα στό νησίδιο τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου διατηρεῖται εἰσέτι ὁ ὁμώνυμος Ἱερός Ναός. Δέν γνωρίζομε μόνο τοὺς κτήτορες τῶν Ναϊσκῶν τούτων. Εἰκάζεται ὅτι Κιρραῖοι μᾶλλον, ἵδρυσαν τά δύο ἐν λόγῳ ἐκκλησάκια, γράφει ὁ Χριστ. Ζῶνος.

«Κατά τό ἔτος 1720 Λογοθέτης τις, ἵδρυσε Σχολεῖον ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, τοῦ ὁποῖου τά θεμέλια σώζονται ἀκόμη. Τό σχολεῖον αὐτό τόσην καλήν φήμην εἶχεν, ὥστε, ἐμαθήτευον ἐν αὐτῷ παῖδες ἐκ τῆς Πελοποννήσου, Φθιώτιδος καί ἄλλων μερῶν».

Τοῦτο μαθόντες οἱ Τοῦρκοι, τό ἔκλεισαν καί ἐφυλάκισαν τοὺς διδασκάλους, τόν ἱερομόναχον Καβρίκαν ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας καί τόν πρωτοπαππᾶν ἐξ Ἀγράφων, οἵτινες ἀπέθανον εἰς τὰς φυλακάς ἀπό τὰς κακώσεις τῶν Τούρκων.

Ἄραγε ὁ Ἱ. Βουνιχωριώτης εἶναι ὁ μοναδικός προεπαναστατικός ἀγωνιστής πού θυσιάστηκε; Πόσων ἀφανῶν ἡρώων δέν γνωρίζομε τήν δράση καί τά ὀνόματα; Τά λίγα λόγια στή μνήμη τοῦ συμπατριώτη μας Γιάννη Βουνιχωριώτη ἅς λογισθοῦν ὡς φόρος τιμῆς καί ὡς μνημόσυνο αἰώνιο.

Β' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΡΟΥΜΕΛΗΣ

ΘΕΜΑ: «Η ΡΟΥΜΕΛΗ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ»

ΑΓΡΙΝΙΟ - ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ - ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ
17 - 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2004

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

τοῦ Δημ. Κ. Κουτσολέλου
Ἐπίτιμος Ἐπόπτης Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως

Τό ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΩΝ ὁργάνωσε καί πραγματοποιοῖ, μέ ἐξαιρετική ἐπιτυχία, τό Β' Διεθνές Συνέδριο Ρούμελης, στό Ἀγρίνιο («Παπαστράτειο Μέγαρο»), στό Μεσολόγγι («Ἀμφιθέατρο» Τ.Ε.Ι.) καί στή Ναύπακτο («Παπαχααραλάμπειος αἵθουσα»), στίς 17, 18, 19 καί 20 Σεπτεμβρίου 2004, ἀντίστοιχα, μέ θέμα: «*Ἡ Ρούμελη ἀνά τοὺς αἰῶνες. Ἡ ἱστορία καί τό μέλλον τῆς*» καί σκοπό τήν ἐπισήμανση καί μελέτη ἱστορικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καί πνευματικῶν προβλημάτων τοῦ Ρουμελιώτικου χώρου.

Ἐξήντα δύο διακεκριμένοι Ρουμελιῶτες ἐπιστήμονες ἀνακοίνωσαν ἐνδιαφέρουσες εἰσηγήσεις, προβάλλοντας καί ἀναλύοντας τά θέματα τῆς Ρούμελης. Ἐπάνω ἀπ' τά θέματα τοῦ προγράμματος, ὑπῆρχε μία ἡμερήσια διάταξη, μία, ἐπάνω ἀπ' τό χρόνο, ἐπιταγή, πού εἶχαν καταρτίσει ἡ ἱστορική ἀναγκαιότητα καί τό συμφέρον τοῦ τόπου μας. Προϋπόθεση ὅλων μία καί θεμελιώδης: Νά κρατηθεῖ ἄχραντη ἡ Ρούμελη. Καί χρέος ὑπέρτατο: Νά ὑποταχθοῦν καί νά ἐναρμονισθοῦν τά θέματα, οἱ σκέψεις, οἱ βουλήσεις, ὁλόκληρη ἡ ρουμελιώτικη ζωή στό βασικό αὐτό αἶτημα.

* * *

Οἱ Σύεδροι, μέ βαθειά ἐπίγνωση τῆς παρουσίας τους καί μέ σαφεῖς τίς σκέψεις, ἐμελέτησαν τά πολλά καί ποικίλα προβλήματα.

Φορεῖς καί ἱεροφάντες τῆς Ρουμελιώτικης Ἰδέας, τιμῶντας, μέ τήν ἐπιστημονική συγκρότηση καί τό ἥθος τους, τή Ρουμελιώτικη ἀνωτερότητα, πιστεύουν, ὅτι ἡ προαγωγή τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη καί χαρακτηριστική μορφή τῆς Ἑλλάδας. Ὁ ἐλληνικός νοῦς ἀγωνίστηκε γιά τόν ἄνθρωπο καί ἐχάρισε σ' αὐτόν, ὕστερ' ἀπό μακρούς καί ωραίους ἀγῶνες, τίς ἀφθαρτες καί ἀκατάλυτες ἀξίες, πού δίνουν ὑψηλό νόημα στήν ἀνθρώπινη ζωή. Ἐντάσσοντας ὅλοι τίς ἀνεξάντλητες ψυχικές καί πνευματικές δυνάμεις τους σέ συγκεκριμένους σκοπούς, ὑπό τό φῶς τῆς πίστεως καί τῆς θελήσεως, μέ ἀπόλυτη συνοχή καί κατανόηση, ἀγάπη καί συνεργασία, πίστη καί ἀνάταση, συνετέλεσαν στήν ἀνύψωση τῆς Ρούμελης.

* * *

Κατά κοινή ὁμολογία, τό Συνέδριο ἐδημιούργησε, ἀναμφισβήτητα, πολλούς προβληματισμούς γιά τήν κραταίωση καί ἀνάδειξη τοῦ ἔργου τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ρουμελιωτῶν, νέες ἐλπίδες, νέες ἀνατάσεις καί ἐπέβαλε νέα καθήκοντα. Συνέβαλε σημαντικά στή μελέτη σοβαρῶν προβλημάτων τῆς Ρούμελης, ἐθέρμανε εὐγενικούς ὁραματισμούς καί ἀπετέλεσε τήν ἀφετηρία νέας πορείας καί νέων ἐξορμήσεων γιά τό μέλλον. Ἦταν μιά ἐνθάρρυνση καί μιά δύναμη, ἓνα ἐλπιδοφόρο ξεκίνημα, μέσα σέ ἀτμόσφαιρα εὐπρέπειας καί ἀνωτερότητας, μέ συνέπεια καί αὐτογνωσία, γιά μιά καινούργια διάθεση τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων, γιά τήν ἀφύπνιση κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου, πού ἀγρυπνεῖ καί ἐνδιαφέρεται γιά τά θέματα τοῦ Ρουμελιώτικου χώρου. Ἦταν, ἀκόμη, μιά πίστη καί μιά ἀνωτερότητα, πού ἐλάμπρυναν, ἐφώτισαν καί ἐδίδαξαν τό ρουμελιώτικο καί τό ἐλληνικό πνεῦμα. Ἀπό τή συνάντηση αὐτή τόσων διακεκριμένων ἐπιστημόνων καί ἀξιολόγων πνευματικῶν ἀνθρώπων προέκυψαν, ἀσφαλῶς, νέες ιδέες καί νέες μορφές πνεύματος καί ζωῆς.

Ἀτενίζοντας ἤδη τό ἔργο, πού ἐπιτελέστηκε, μπορούμε νά εἰμαστε ἱκανοποιημένοι ἀπ' τήν ὅλη ἐργασία: ἀπ' τήν ποιότητα τῶν εἰσηγήσεων, τόν τόνο τῶν συζητήσεων, τή διατύπωση τῶν πορισμάτων καί τήν εὐμενῆ ἀπήχηση τοῦ Συνεδρίου.

* * *

Οἱ ἀνωτέρω διαπιστώσεις ἀποτελοῦν σταθμό στήν πνευματική πορεία τῶν Ρουμελιωτῶν καί ὁδηγοῦν στή διατύπωση τῶν παρακάτω χρησίων πορισμάτων:

- 1.- Τό Πνευματικό Κέντρο Ρουμελιωτῶν, συνισταμένη δυνάμεων, πόθων καί ὁραματισμῶν, ἀποβλέπει στή σύνδεση ὅλων, στό συντονισμό τῶν ἐνεργειῶν, στή σύσφιγξη τῶν δεσμῶν μεταξύ τους, στήν ἐπιτυχία ὑψηλῶν στόχων γιά τήν πνευματική, κοινωνική, οἰκονομική καί τουριστική ἀνάπτυξη τῆς ἱερῆς καί πανάχραντης Ρούμελης, πού, μέ ἀπροσμέτρητη ἀγάπη, πλάθει τίς μῆτρες τῆς Ἱστορίας καί προπορεύεται, ἀπό γενιά σέ γενιά, στήν ἀναζήτηση τῆς πορείας τοῦ μέλλοντος.
- 2.- Ἡ Ρούμελη, μέ τήν ἐθνική προσφορά της, στή διαδρομή τοῦ χρόνου, ἔχει δική της πνευματική φυσιογνωμία. Εἶναι ἓνας ἀνερευνήτος ἀκόμη χῶρος καί μιᾶ πλούσια πηγὴ ἐμπνεύσεων γιά τὰ δράματά μας ἡ φύση, ἡ ζωὴ καί ἡ ἱστορία της. Πρέπει ν' ἀφυπνισθοῦν καί νά ἐπιστρατευθοῦν ὅλες οἱ πνευματικές δυνάμεις, μέ πρόγραμμα καί συντονισμό, γιά τήν πνευματική ἀναγέννηση τοῦ τόπου.
- 3.- Ἡ ἀρμονική συνύπαρξη τῶν τομέων τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καί τοῦ τουρισμοῦ, κατὰ τό σχεδιασμό καί τήν προετοιμασία τοῦ προγράμματος Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως, θ' ἀξιοποιήσει ἱκανοποιητικά τίς ὑφιστάμενες προϋποθέσεις τοῦ Ρουμελιώτικου χώρου, θά βοηθήσει στίς νέες συνθῆκες παραγωγῆς, στά νέα συστήματα καί στίς νέες τεχνολογίες καί θά συντελέσει στήν οἰκονομική ἀνοδο τῆς Περιφέρειας.
- 4.- Τό μέλλον καί ἡ προκοπή τῆς Ρούμελης δέν θά ὀλοκληρωθεῖ, ἂν δέν πραγματοποιηθεῖ ἡ πνευματική ἀναγέννησή της. Οἱ πρόοδοι τῆς τεχνικῆς, τῆς μηχανικῆς καί τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης τότε μόνο εἶναι γόνιμες σ' ἓναν λαό, ὅταν ἐνδοσκοπηθεῖ ἡ λαϊκή ψυχὴ ἀπ' τό λαογράφο καί τόν ἱστορικό, τόν ποιητὴ καί τό λογοτέχνη.
- 5.- Ἡ Ρούμελη δικαιούται νά ὑπερηφανεύεται γιά τήν παρουσία της στόν ἑλληνικό χώρο καί νά ζητεῖ ἀπ' τήν Πολιτεία ὅ,τι τῆς ἀνήκει. Ἡ φωνή της εἶναι πάντοτε ὀλοζώντανη καί δυνατή. Τό κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ Ἑλληνικοῦ Φάρου εἶναι ἀθάνατο καί πανανθρώπινο.

* * *

Εὐλαβικοὶ κληρονόμοι μιᾶς αἰώνας δόξας, ὀφείλουμε ν' ἀποθησαυρίσουμε καί νά περισώσουμε τόν πλοῦτο τοῦ παρελθόντος,

νά προβάλλουμε τούς εὐγενικούς ὁραματισμούς μας γιά μιὰ εὐτυχι-
σμένη Ρούμελη καί νά διαγράψουμε μιὰ γόνιμη καί δημιουργική
πορεία. Ὀφείλουμε, ἀκόμη, νά ὀδηγήσουμε τά νειάτα τῆς Ρούμελης
στούς ὀρθούς προσανατολισμούς τους, γιά νά φλογισθοῦν ἀπ' τήν
ἀπαρασάλευτη πίστη πρός τίς αἰώνιες, ἐθνικές καί πνευματικές
ἀρετές τοῦ Λαοῦ τῆς Ρούμελης, ἀπ' τόν ὁποῖο προέρχονται καί στήν
ὕπηρεσία τοῦ ὁποίου καλοῦνται ν' ἀγωνισθοῦν γιά τή δημιουργία
νέων μορφῶν ζωῆς καί πολιτισμοῦ.

Τό ρουμελιώτικο πνεῦμα, ζωή καί μόχθος, συνεχῆς ἀνανέωση
καί ἀναδημιουργία, συντηρεῖ ἀγέραστη, αἰώνια καί ἀκατάβλητη ἀπ'
τῇ φθορά τοῦ χρόνου τή δοξασμένη Ρούμελη. Ἡ ρουμελιώτικη ψυ-
χή διέτρεξε, στή διαδρομή τῆς Ἱστορίας, τά πελάγη καί τούς ὠκεα-
νοῦς, τίς ἐρήμους καί τά σκοτάδια, γιά νά ἐμφανίσει τή δύναμη τῆς
ζωῆς, πού περικλείει ὁ νόμος τῆς θυσίας. Αὐτό τό πνεῦμα, αἰώνιο
καί ἀθάνατο, δύναμη, παρηγοριά καί ἐλπίδα, μέσα στίς δοκιμασίες
τῶν δυσχεΐμερων καιρῶν μας, εἶναι ὁ χρυσόφωτος φάρος, πού
ἀκτινοβολεῖ γιά τήν ἀνάβαση τοῦ ἀνθρώπου στήν κορυφή τοῦ βου-
νοῦ καί ὁ βωμός τοῦ Θεοῦ, ἐπάνω στόν ὁποῖο προσφέρει, μέ βαθύ-
τατη εὐλάβεια, τήν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη του.

* * *

Ἐκφράζουμε τά θερμά συγχαρητήριά μας στή Διοίκηση τοῦ
Πνευματικοῦ Κέντρο Ρουμελιωτῶν: τόν Πρόεδρο κ. Βασίλειο Κόκ-
κινο καί τά μέλη της γιά τήν ἄρτια ὀργάνωση καί τήν ἐπιτυχή διε-
ξαγωγή τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Τῇ φωνῇ, τούς πόθους καί τίς λαχτάρεις τοῦ Συνεδρίου ὀφεί-
λουν, μέ πολλή προσοχή καί κατανόηση, ν' ἀκούσουν οἱ ἀρμόδιοι
φορεῖς καί παράγοντες γιά τήν ὑλοποίηση ὅλων τῶν ἀποφάσεων.
Νά ἐγκύψουν καί νά μελετήσουν τήν οὐσία τῶν προβλημάτων τῆς
Ρούμελης. Ἡ ἐκπλήρωση τῶν ἱδανικῶν της εἶναι ἀναγκαιότητα
ἱστορική. Ἀπ' αὐτή θά προέλθουν οἱ Πρωτοπόροι καί οἱ Νικητές,
ἐκεῖνοι, πού θά δώσουν τόν ἑαυτό τους ὁλόκληρο στήν ὑπηρεσία
τῶν μεγάλων ἀξιῶν καί θά θυσιάστουν γιά τή δημιουργία μιᾶς ἰδα-
νικῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Σῶμα καί αἷμα ὅλων μας: Ἡ ἀγάπη μας στήν ἱστορική πατρι-
κή γῆ καί στήν αἰώνια Ἑλλάδα.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

τοῦ Γεωργίου Κουτσοκλένη

α'. Η ΔΕΚΟΧΤΟΥΡΑ

Γιά τό πουλί αὐτό, πού συνεχῶς φωνάζει, διαμαρτυρόμενο ὅτι τά ψωμιά ἦταν (18) καί ὄχι (19) ἢ (20), ὅπως θέλουν τά διάφορα παραμύθια, πρέπει νά ποῦμε πρῶτα ὅτι τό ἐπιστημονικό του ὄνομα εἶναι «Αἰγυπτιακή περιστερὰ» καί ὅτι γιά τό ὄνομά του ὑπάρχουν τρεῖς - τέσσερες ἱστοριούλες, πού ἐλάχιστα διαφέρουν μεταξύ τους.

Ἡ κακιὰ, λέει, πεθερά της πάντα ἔβρισκε τρόπο νά βασανίζει τή νύφη της. Ἡ νύφη, νέα κι ὁμορφη, εἶχε παντρευτεῖ ἕνα ράφτη, τόν ὁποῖο καί βοηθοῦσε κάθε βράδυ στρίβοντας τίς κλωστές. Κάθε μιά στριμμένη κλωστή τήν περνοῦσε στό λαιμό της, ἀπ' τόν ὁποῖο τήν ἔπαιρνε ὁ ἄνδρας της, μόλις τή χρειάζοταν.

Μιά μέρα ζυμώνανε καί τά καρβέλια γίνανε (19), τά ὁποῖα πήγανε στό φούρνο. Ὅταν τό βράδυ πῆγε ἡ νύφη νά τά πάρει ἀπ' τό φούρνο, γυρίζοντας βρῆκε τή φτωχή μητέρα της, τή λυπήθηκε καί τῆς ἔδωσε ἕνα καρβέλι καί τά ὑπόλοιπα (18) τά πῆγε στό σπίτι της.

Αὐτή ἔφυγε γιά νά πάει στό μαγαζί τοῦ ἀνδρα της γιά νά τόν βοηθήσει, ὅπως ἔκανε τακτικά, καί ἡ πεθερά της πῆγε καί μέτρησε τά καρβέλια καί σάν τά βρῆκε (18) ἔτρεξε στό γυιό της, δημιούργησε μιά ἄγρια σκηνή καί ἀπαίτησε ἀπ' τόν γυιό της νά τήν ξυλοκοπήσει.

— Ποῦ εἶναι τό ψωμί; τῆς λέει ὁ ἄνδρας της. Καί ἐκεῖνη:

— Μά (18) ἦταν...

Τότε αὐτός ἄρπαξε ἕνα ξύλο καί ἄρχισε νά τήν κτυπᾷ. Ἡ πεθερά δέν ἄφησε τήν εὐκαιρία, ἄρπαξε ἕνα σκουπόξυλο καί ἄρχισε νά τήν βαράει κι αὐτή.

Σέ ἀπόγνωση βρέθηκε ἡ κακομοίρα καί σκέφτηκε Ἐκεῖνη, πού εἶναι «πάντων θλιβομένων ἡ χαρά καί ἀδικουμένων προστάτις...» καί:

— Παναγία μου, σῶσε με! Κάνε με πουλί νά πετάξω νά γλυτώσω!

Καί ἡ Παναγία τή λυπήθηκε τόσο πού ἄκουσε τήν παράκλησή της καί τήν ἔκανε αὐτό τό πουλί.

Κουβαλᾶ ἀκόμα στό λαιμό της τή στριμμένη κλωστή καί συνεχῶς φωνάζει: Δεκοχτό! Δεκοχτό! Κι ἀπ' τή φωνή της αὐτή πῆρε τό ὄνομα «Δεκοχτούρα»!

β'. Η ΚΙΣΣΑ

Κανέννας κυνηγός δέν χάλασε σκάϊ γιά νά κτυπήσει κάποια Κίσσα. Τί νά τήν κάνει; Τό κρέας της εἶναι λίγο καί σκληρότερο ἀπ' τό σκυλίσιο.

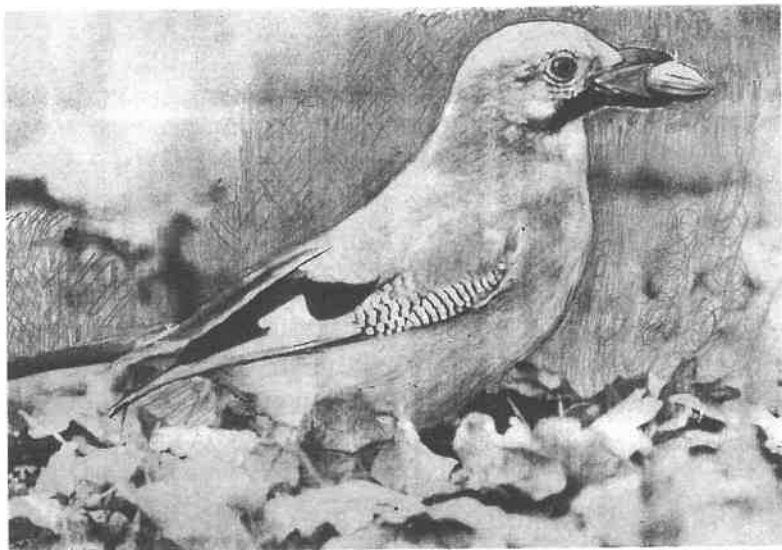
Ἀλλά περισσότερο γνωστή εἶναι ἡ Κίσσα ἀπ' τή φλυαρία της καί τόν μιμητισμό της. «Ἡ Κίττα φωνάς μεταβάλλει πλείονας», λέει ὁ Ἀριστοτέλης.

Πόσοι καί πόσοι δέν ξεγελάστηκαν ὅταν τήν ἄκουσαν, νομίζοντας ὅτι κάποιοι ἄνθρωπος φωνάζει.

Τοῦτο τό πουλί, πρὶν γίνει πουλί ἦταν - τί ἄλλο; - γυναίκα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δέν τήν ξέχασαν ὅταν ἔφτιαχναν τή μνημειώδη καί ἀνεπανάληπτη Μυθολογία τους. Παρατηρῶντας τή φλυαρία της καί τή βρωμοστομιὰ της τή φαντάστηκαν ὅτι ἦταν οἱ Μοῦσες τῆς Πιερίας. Οἱ Μοῦσες αὐτές κάποτε διαγωνίστηκαν μέ τίς Μοῦσες τοῦ Ἑλικῶνα, ἀλλά νικήθηκαν, ἀφοῦ αὐτές οἱ δεύτερες ἀρίστευσαν. Τότε ἄρχισαν νά κατηγοροῦν τίς νικήτριες καί μάλιστα πολύ ἄσχημα. Μάταια προσπάθησε ἡ Καλλιόπη νά τούς πεί ὅτι αὐτά πού λένε εἶναι ἀπαράδεκτα, ἀσυγχώρητα, καί τίς παρακάλεσε νά σταματήσουν νά συκοφαντοῦν. Οἱ Πιερίδες ὅμως ἀντί νά συνετισθοῦν, νά λουφάξουν, τό γύρισαν στήν εἰρωνεία. Δέν βάσταξαν ἄλλο οἱ θεοὶ καί τίς ἔκαναν πουλιά, τίς Κίσσες, οἱ ὁποῖες γυρίζουν στά δάση καί συνεχίζουν νά κακολογοῦν, ὅπως τότε πού ἦταν Μοῦσες, καί θέλουν νά μιμοῦνται τούς ἀνθρώπους στίς φωνές τους καί στά τραγούδια τους. (Ὁβίδ. Μεταμ. Ε'. 1020 καί παρακάτω).

Παραλλαγή 1η

Μιά ἄλλη παραλλαγή θέλει τήν Κίσσα κακιά γυναίκα, πού σκόπο τῆς ζωῆς της εἶχε βάλει νά χωρίζει ἀνδρόγυνα. Ἀντροχωρίστρα μέ τά οὔλα της. Δέν εἶχε ἀφήσει κανένα ζευγάρι πού νά μὴν τό διαβάλλει, μέχρι πού ὁ Θεός τή σιχάθηκε καί τήν ἔκανε πουλί. Καί ἐπειδὴ εἶναι καταραμένο πουλί δέν τρώγεται τό κρέας του μέ τίποτα. Οὔτε καί τώρα πού βρέθηκαν οἱ... ταχυβραστῆρες.

Παραλλαγή 2η

Τούτῃ ἡ παραλλαγή θέλει τὴν Κίσσα νὰ ἦταν κάποτε ἓνα ὁμορφο καὶ πολὺ ἔξυπνο κορίτσι, τὸ ὁποῖο ὁμῶς εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ ὀρφανέψῃ μικρὸ.

Σέ λίγο, αὐτὸ τὸ κορίτσι ἀπέκτησε μητριά. Μητριά! Καὶ μόνο πού τὸ ἀκοῦς αὐτὸ τὸ ὄνομα σηκώνεται τὸ πετσί σου. Ἰδιότροπη, καχορίζικη, μοχθηρὴ καὶ ζηλιάρα κακομεταχειριζότανε καὶ ἔδερνε τὸ κορίτσι χωρὶς λόγο. Τ' ἄφηνε καὶ νηστικό καὶ κεῖνο γιὰ νὰ χορτάσει τὴν πεῖνα του ξέφευγε γιὰ νὰ πάει στό διπλανὸ δάσος, νὰ βρεῖ βελανίδια νὰ φάει, γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ἀπ' τὴν πεῖνα. Τελικὰ δὲν ἄντεξε ἄλλο, καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸ γλυτώσῃ ἀπ' τὰ βάσανά του. Κι ὁ Θεὸς λυπήθηκε τὸ ὀρφανὸ καὶ τὸ ἔκανε πουλί. Καὶ ἀπὸ τότε γυρίζει στό λόγγο, τρώει πάντα βελανίδια καὶ ποτέ δὲν ἀποκτᾷ πάχος.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΣΑΤΥΡΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Α'. ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ (1860 - 1938)

1. ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

Ὅλος ὁ κόσμος φλογερό
καμίνι τ' ὀνομάζει
γιατί τοῦβλα κάποτε
καί κεραμίδια βγάξει.

3. ΕΙΣ ΦΘΟΝΕΡΟΝ

Χθές φίδι τόν ἐδάγκωσε
καί σήμερα μαθαίνω
πώς πέθανε. Ποιός ἀπ' τούς δύο;
Τό φίδι τό καχημένο!

2. ΕΙΣ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ

Ὅλα τά μάτια ἐξύμνησες
ὥς ποιητής, μέ λαύρα.
Ὡς Ἱατρός ἐστράβωσες
καί γαλανά καί μαῦρα.

4. ΕΙΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΦΑΓΟΝ

Μακράν τῶν ἄλλων σκάψατε
τοῦ τάφου του τό χῶμα
καί τῶν νεκρῶν τά μνήματα
μπορεῖ ν' ἀρπάξει ἀκόμα.

Β'. ΤΟΥ ΔΗΜ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ (1852 - 1942)

1. ΕΙΣ ΟΝΟΝ

Σάν εἶδα τόν ἀφέντη σου, γαίδαρε, νά στίς βρέχει
καί σύ νά τίς πασαλειφθεῖς χωρίς νά βγάλεις λέξη
δέ βάσταξα καί φώναξα, ντροπή στούς ἀπογόνους
νά δέρνουν μέ κοντόξυλα τούς δύστυχους προγόνους!

Γ'. ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΣΟΚΟΥ (1854 - 1928)

1. ΕΙΣ ΘΡΗΣΚΟΛΗΠΤΟΝ ΙΑΤΡΟΝ

Πιστεύεις εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν;
Ἀλοίμονό σου
Ἄν σηκωθοῦν ὅλοι αὐτοί
πού πῆρες στό λαιμό σου.

2. ΣΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος
γιά δές τήν καταντία μας
κ' εὐλόγησέ μας, Δέσποτα,
μέ ἀνοιχτάς παλάμας.

*Ἡ συλλογή τοῦ Γιώργου Παπαϊωάννου,
τοῦ Ψηλοχωρίτη*

ΤΟ ΠΙΝΕΥΜΑ

Τοῦ Σ. Ντόμαλη

Εἶχα σταλίσει κάτω ἀπὸ μιά γκορτσιά τὰ λίγα πρόβατά μου, ντάλα μεσημέρι τοῦ Ἰουλίου καὶ προσπαθοῦσα νὰ κοιμηθῶ, καθὼς ἤμουν ζαλισμένος ἀπὸ τὴ ζέστη, κάτω ἀπὸ τὴν γκορτσιά ἀνάμεσα στὰ πρόβατα, ὅταν ξαφνικά μέσα ἀπὸ τοὺς θάμνους βγήκε ἓνα κορίτσι γυμνὸ καὶ καταματωμένο, τόσο ἀπότομα, πού πρόγκιξαν τὰ πρόβατα καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἄναυδος.

– Τί θέλεις ἐδῶ στίς ἐρημιές, ἐσύ, παιδί μου; φώναξα τρομαγμένος μετὰ καὶ μὴ μπορώντας τίποτε ἄλλο νὰ πῶ στό νεαρό κορίτσι. Εἶσαι τραυματισμένο; εἶπα.

Τό νεαρό πλάσμα μέ πλησίασε καὶ ξάπλωσε στὰ πόδια μου σὰ σκυλί. Μέ βιαστικές κινήσεις ἐγὼ ἔβγαλα ἀπὸ τὸν τουρβά μου λίγη γάζα πού εἶχα καὶ ἰώδιο καὶ ἀφοῦ ἔπλυνα μέ νερό τὴν πληγὴ – μιά πληγὴ πού εἶχε στό στήθος της ἡ νεαρά -, τῆς ἔβαλα ἰώδιο. Ἀλλὰ φαίνεται πὼς τὴν ἔτσουξε πολὺ, γιατί ἄρχισε νὰ κλαίει γοερά.

– Ἀπὸ ποῦ εἶσαι; τῆς εἶπα. Ἀπὸ τό κοντινὸ χωριὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶσαι, γιατί εἶναι τό δικό μου χωριὸ καὶ ὅλα τὰ κορίτσια τὰ ξέρω. Μήπως εἶσαι καμιὰ τσιγγάνα;

Τό κορίτσι, μὴ σταματώντας νὰ κλαίει, μοῦ ἐξηγοῦσε μὰ δὲν καταλάβαινα. Ἔλεγε κάτι γιὰ ἄλεποῦδες, γιὰ μιά ἄλεπού πού τὴν τραυμάτισαν χτές θανάσιμα οἱ κυνηγοὶ καὶ κείτεται αἰμόφυρτη μέσα στούς θάμνους.

– Καὶ τί σχέση ἔχεις ἐσύ μέ τίς ἄλεποῦδες; τῆς εἶπα.

Τότε σταμάτησε νὰ κλαίει καὶ παίρνοντάς με ἀπὸ τό χέρι πήγαμε κοντὰ σ' ἓνα θάμνον, ὅπου μιά ἄλεπού ἔπνεε τὰ λοίσθια. Τὰ πρόβατα, φυσικά, εἶχαν σκορπίσει μέσα στὰ πουρνάρια, μὰ μπροστὰ στὴν ὅλη σκηνὴ τὰ εἶχα ξεχάσει.

– Θὰ φοφήσει, εἶπε. Εἶναι θανάσιμα τραυματισμένη στό στήθος. Δὲν γλυτώνει μέ τίποτε.

Τότε ἡ νεαρά ἄρχισε πάλι νὰ κλαίει καὶ εἶδα πὼς στό στήθος της ἡ πληγὴ αἱμορραγοῦσε.

– Αἱμορραγεῖς, τῆς εἶπα.

– Τί σημασία ἔχει, μοῦ εἶπε. Ὅταν φοφήσει ἡ ἄλεπού, θὰ χαθῶ κι ἐγώ.

Ὅπως κοιτοῦσα τὴν ἄλεπού πού ψυχοραγοῦσε, ξέχασα τό κορίτσι. Ὁ θάμνος ἀπὸ κάτω ἦταν γεμᾶτος αἵματα. «Ἐχει ὠραία γούνα, εἶπα, αὐτὴ ἡ ἄλεπού· πρέπει νὰ τὴ γδάρω γιὰ νὰ τὴν πουλήσω ἀφοῦ τὴν κατεργαστῶ». Στό χωριό ἤμουν γνωστός βυρσοδέφης καὶ διατηροῦσα κι ἓνα μικρό βυρσοδεφεῖο.

Πῆγα νὰ πιάσω τὴν ἄλεπού ἀπὸ τὴν οὐρά, καὶ τότε ἔνιωσα ἀπὸ πίσω μου στό μηρί μιά ἐλαφριά δαγκωνιά.

— Τί διάολο, εἶπα, καὶ γυρνώντας εἶδα τό νεαρό κορίτσι σκυφτό στά τέσσερα νὰ προσπαθεῖ νὰ μέ δαγκώσει.

Μά ἡ ἄλεπού φόφησε. Καὶ αἰφνίδια χάθηκε καὶ ἡ νεαρά. Βιαστικός κρέμασα τὴν ἄλεπού στὴν γκορτσιά καὶ τὴν ἔγδαρα. Εἶχα ξεχάσει τό κορίτσι, τὰ πρόβατα, καὶ καθὼς ἡ ζέστη ἦταν ἀποπνιχτική, ἦπια ὅλο τό παγούρι μέ τό νερό, γιατί ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἴδρωνα.

ΑΦΗΡΗΜΕΝΟΣ

Δέ μέ πειράζει πού ἀσχολοῦμαι μέ ταπεινά πράγματα μιά ζωή, οὔτε πού οἱ ἄνθρωποι δέν μέ ὑπολείπονται. Γι' αὐτό ἀκριβῶς τό λόγο, δέ μέ πειράζει πού θεωροῦμαι ἀκόμα κι ἀπ' τὰ παιδιά μου, ἀπ' τὴ γυναίκα μου, σάν ἐλαφρά γιορτή, δέ νομίζω γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο, μά μέ πειράζει, πού ἡ περηφάνειά μου, ἐπειδὴ δέν ἔχει ἀνώτερα πράγματα νὰ νὰ ἀσχοληθεῖ, ἀσχολεῖται μέ πράγματα πού καὶ ἡ ταπεινὴ σὺν ἡμῶν μου νιώθει γι' αὐτά ντροπή. Λυπᾶμαι τὴν περηφάνειά μου, γιατί εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς μοῦ εἶχε ἀντικαταστήσει τὴν ψυχή. «Ψυχή μου», τῆς λέω, «ἄφησε μένα νὰ κάνω ὅ,τι εἶναι ταπεινό, δέ θέλω νὰ πληγώνεσαι, ἀρκετὰ πληγώνομαι ἐγώ». Μά ἡ περηφάνειά μου ἀδιάφορη στὸν οἶκτο μου, περήφανη ὅσο ποτέ, ἀδιάντροπη, ἐξακολουθεῖ ν' ἀσχολεῖται μ' αὐτά, κι ἐνῶ ἐγώ κρύβω τό πρόσωπό μου κοκκινίζοντας, αὐτὴ ἐπιδεικνύεται στοὺς ἀνθρώπους πού μᾶς κοιτοῦν. «Ὅχι, κανεὶς ἀπ' αὐτούς», μοῦ λέει, «νὰ κάνει κάτι τέτοιο δέν τολμᾷ». Καὶ ξαφνικά, σάν ἀπὸ φῶτιση, μιά ἰδέα λαμπάδα στὴν συνείδησή μου ἀνάβει.

Τί φρόνημα, ὦ ταπεινωφροσύνη, περηφάνεια μου, ἀπ' τὴν ἀναποδὴ ὁ κόσμος εἶναι γελοῖος, τῆς μιλάω, μά ἡ περηφάνεια μου βήχει, κάνει πὼς δέν ἀκούει ἀπὸ λεπτότητα.

— Ὁ ὁδοκαθαριστὴς Τιμόθεος ἦταν ἐντελῶς ἀφηρημένος. —

Τό τζάκι τοῦ σπιτιοῦ καί τό Λυχνάρι

Τοῦ Ζάχου Ξηροτύρη

Τό τζάκι, ἔργο κι' αὐτό τῆς λαϊκῆς τέχνης καί ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ λαϊκοῦ σπιτιοῦ, εἶναι τόσο ποθητό σέ ὅλους μας καί τόσο νοσταλγικό, τ' ἀναζητᾶμε νά συνδουλίσουμε λίγο τή φωτιά μέ τή μασιᾶ.

Μᾶς φέρνει ἀναμνήσεις, μᾶς ξετυλίγει ἀναμνήσεις ἀπό τό παρελθόν, ἀπό τότε πού ἡ φαμίλια ἦταν ὅλη συγκεντρωμένη γύρω - γύρω στό ἀναμμένο τζάκι σάν κλωσσοφωλιά. Ἔχει ἐπιβληθεῖ μέσα μας καί στή μνήμη μας τό τζάκι καί δύσκολα ξεχνιέται, γιατί γαλουχηθήκαμε κοντά σ' αὐτό ὅπως στήν κούνια.

Αὐτό τό τζάκι ἐπόθησε ὁ Ὀδυσσεύς στίς πολύχρονες περιπλανήσεις του «καπνόν ἀναθρώσκοντα», ἀλλά καί πόσοι νεοέλληνες ποιητές δέν ὕμνησαν τό τζάκι μέ τή φωτιά του, ὁ Δροσίνης, ὁ Ἀθάνας, ὁ Πετμεζᾶς, ὁ Μανδύλης, ὁ Λάσκος καί τόσοι ἄλλοι. Παραστατικώτατοι εἶναι οἱ στίχοι τοῦ Μανδύλη· «ἀλήθεια τί δέ θᾶδινα ἄν μπόραγε νά μ' εὔρει μιά νύχτα τοῦ Δεκέμβρη ἐκεῖ κοντά στήν παρασιᾶ, ἀντίκρ' ἐδῶ;; τή φωτιά. / Νᾶναι γιαγιάδες γύρω μου, γονιοί πάπποι προπάπποι / νά μολογοῦν γιά ξωτικά νά λέν γιά τόν Ἀράπη / γιά τόν τρανό τό Δράκοντα π' ὄχει θερεοῦ;; θωριά».

Ἀλήθεια, ἄν μπόραγε τό τζάκι νά μιλήσει μέ τό στόμα, πόσα δέ θᾶλεγε, τί παραμύθια, τί δράκους καί Νεραΐδες, γιά ὁμορφες βασιλοποῦλες καί τί ξωτικά δέν ἄκουσε καί ὅλα αὐτά γινόταν πιό φανταχτερά καί ἄσβεστα στή μνήμη τῶν μικρῶν, ἀπό τό φῶς τῆς ἄσβεστης φωτιᾶς τοῦ χεμῶνα.

Τό τζάκι τοῦ σπιτιοῦ πού τόσο τό ὕμνησαν ποιητές καί λαογράφοι ἦταν γνωστό ἀπό τήν ἀρχαιότητα «ἐν στέγῃ ἤμην παρ' ἐστίῃ». Στή βαθειά ἀρχαιότητα δέν εἶχαν ὅλα τά σπίτια τζάκι παρά μόνο τά πλουσιόσπιτα, τό τζάκι ἦταν ἐνδειξη ἀρχοντιᾶς καί διακρίσεως, γι' αὐτό ἔμεινε μέχρι σήμερα ἡ πασίγνωστη ἐκείνη φράση «κρατάει ἀπό τζάκι». Ὅσο πιό μεγάλο μάλιστα ἦταν τό τζάκι, τόσο πιό ἀριστοκρατική ἐθεωρεῖτο ἡ καταγωγή τοῦ ἰδιοκτήτη.

Τό τζάκι ἦταν οἰκόσημο εὐπορίας καί ἀρχοντιᾶς, γιατί ὁ πολὺς ὁ κόσμος ἔμενε σέ χαμοκέλες, μέ λασπόχτιστες ταράτσες καί ὁ κα-

πνός δέν ἀνέθρωσκε ἀλλά διέρρεε ἀπό δῶ καί ἀπό κεῖ, ἀπό τά χατήλια καί τί πρωτόγονες πόρτες... Ὑστερα πού χτίστηκαν τά χωριά, ὅλα τά σπίτια εἶχαν τζάκι, σήμερα μόνο προόδευσε ὁ πολιτισμός, ὅπως λέμε τή σύγχρονη ἐξέλιξη καί ἀντικαταστάθηκε καί στό χωριό τό τζάκι μέ διαφόρων εἰδῶν σόμπες. Ὡστόσο ὅμως κάποιο τζάκι ἔχει κρατηθεῖ στά χωριατόσπιτα καί θ' ἀνάψει φωτιά στίς Γιορτές καί τίς ἐπίσημες ἡμέρες.

Τζάκι ἔχουν σήμερα ὅλα τά καθῶς πρέπει σπίτια τῶν πλουσιῶν στίς πόλεις, γυρίσαμε ξανά στήν ἐποχή πού τό τζάκι ἦταν οἰκόσημο ἀρχοντιᾶς καί εὐμάρειας.

Αὕτῃ τῇ διάκριση εἶδε καί ὁ Προμηθεΐας στούς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου νά ἔχουν ὅλοι τζάκια καί φωτιά, νά χαίρονται μονοπωλιακά ἓνα τέτοιο ἀγαθό, τῷ κλεψε κι' αὐτός ἀπό τοὺς θεοὺς καί τῷ φερε στόν ἄνθρωπο. Δέ μποροῦσε νά συγχωρέσει τήν ἀδικία τῶν θεῶν νά πλάθουν τόν ἄνθρωπο γυμνόν μέ μιά ἐπιδερμίδα σάν τσιγαρόχαρτο καί νά τοῦ στεροῦν τό ἀγαθό τῆς φωτιᾶς.

Οἱ Ἕλληνες ἀγάπησαν πολύ τήν Ἑστία καί τό τζάκι, ἐκεῖ συγκεντρώνονταν γύρω στήν ἴδια φωτιά οἱ ὄμαιμοι, οἱ κασίγνητοι, οἱ ὁμόσιτοι καί ὁμόκαπνοι, δηλ. ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπό τήν ἴδια μάνα, ἔχουν τό ἴδιο αἷμα καί ζοῦν ὅλοι μαζί γύρω στή φωτιά.

Ὁ μέγας αὐτός κράχτης συγκεντρώνει ὅλη τή φαμελιά γύρω του, ἀπό δῶ κι' ἀπό κεῖ τά παραγώνια τῶν γερόντων κεῖ πλάι στόν τοῖχο οἱ μπολίτσες - μικρά παραθυράκια πού συγκεντρώνουν χρειάζόμενα εἶδη τῶν γερόντων καί πρῶτο ἀπ' ὅλα τό καφεκούτι καί καφόμπριχο καί τό τσιμπούκι καί τά πριοβολικά τοῦ παπποῦ. Οἱ ἄντρες κάθονται σταυροπόδι, οἱ μικροί ὁμαδόν, σχεδόν γονατιστοί καί οἱ γυναῖκες παράμερα καί ὅλοι στραμένοι πρός τή φωτιά.

Τό τζάκι δημιουργοῦσε μιά γαληνεμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ καί τῆς οἰκογένειας. Ἡ φωτιά γιά νά μὴ σβύσει θέλει ἐπαγρύπνηση, γι' αὐτό ἐκεῖ σέ κάποια ἄκρη βρίσκεται πάντα πρόχειρη ἡ μασιά νά ἀναθάλει τή φωτιά καί νά ἀκουσθεῖ ὁ γνώριμος γδοῦπος τῆς ἐπάνω στό ἀναμμένο κούτσο.

Δέν ὑπάρχει μεγαλύτερη χαρά καί ὁμορφιά ἀπό μιά νύχτα τοῦ χειμῶνα νά βρίσκεσαι πλάι σέ ἓνα τζάκι ἀγροτικό πού στέκει ἐκεῖ κολλημένο στόν τοῖχο μέ μιά λιτή μεγαλοπρέπεια. Σάν ὁ Βοριᾶς ἔξω λυσομανάει τό τζάκι ἐπιβάλλεται, γίνεται κυρίαρχος μέ κεῖνες τίς πύρινες φλόγες καί δίπλα του τό μαυρισμένο λυχνάρι κολλημένο μ' ἓνα καρφί στόν τοῖχο, στέκει σάν ψηλομύτα μεγάλη κυρία

ἔτοιμο νά προσφέρει τίς φωτιστικές του ὑπηρεσίες, πού μᾶλλον περισσότερο καπνό ἀνώθρωσκε καί λιγότερο ἔφεγγε.

Τό τζάκι παίρνει τό χειμώνα τήν πιό τιμητική θέση. Ἡ θεά του δέν εἶναι μόνο θερμαντική ἀλλά καί ποιητική μέ κεῖνες τίς πύρινες γλῶσσες, μέ τή μεθυστική του ζέστη, μέ τό τριζοβόλημα τῶν ξύλων καί τόν ἀνάλαφρο ρόμβο τῆς φλόγας. Τέτοιες ὥρες τό τζάκι τραγουδάει, οἱ φλόγες του γεμίζουν τά φτωχόσπιτα ἀπο φῶς, ἡ ζέστη καπνίζει τά τζάμια, κι' ἀπλώνεται μιά παραμυθένια θαλπωρή. Καί τίς ὥρες τοῦ φαγητοῦ μέ τό Σοφρά στή μέση, μιά κατανυκτική σιγή ἐπικρατεῖ.

Καί σάν πέσει τῆς νύχτας τό σκοτάδι, ἡ γιαγιά στό παραγώνι ξετυλίγει τήν ἀνέμη τῆς μνήμης της καί λέει παραμύθια γιά μικρούς καί μεγάλους. Πόσα νυχτέρια κοντά στό μικροκάλυβο τραγούδισαν ποιητές ὅπως ὁ Ἄλ. Φωτιάδης «καλύβι ἀνεμοσάλευτο σάν πόσα δέ μοῦ λέει / τό βραδυνό σου κάπνισμα κ' ἡ χαμηλή σου στέγη».

Δέ βασιλεῦει ὅλο τό χρόνο τό τζάκι, μόνο τό χειμώνα κ' ὕστερα παραδίνει τά σκῆπτρα στόν ζωοδότη ἥλιο. Μά καί τότε πού δέ μᾶς θερμαίνει σωματικά, μᾶς θερμαίνει ψυχικά μέ τή νοσταλγία του. Νοσταλγοῦμε τό τζάκι. Νοσταλγοῦμε τό πατρικό μας σπίτι, τό φτωχικό μας καλύβι, τή φάτνη τῆς γεννήσεώς μας, τό λιμάνι πού ὀδηγοῦν ὅλοι οἱ οὐριοι ἄνεμοι.

Καντήλια - λυχνάρια εἴχαμε πολλῶν εἰδῶν. Εἴχαμε τό λαδοφάναρο ἀπό τενεκέ φκιασμένο καί μιά λαβή στό πλάι καί ἔκαιγε μέ βαμπάκι βουτημένο στό λάδι μέ μιά καντηλίθρα ἀπό στριμμένο βαμπάκι.

Ἄλλου εἰδους λυχνάρι ἦταν τό πετρελαιοκάντηλο, καί πρῶτο ἓνα μικρό κωνικό τενεκεδένιο λυχνάρι μέ μιά πολλημένη δίπλα λαβή μέ μιά τρύπα στήν κορυφή γιά νά κρεμιέται ἀπό μέσα ἀπό τό τζάκι σέ μιά πρόκα τοῦ τοίχου τοῦ τζακιοῦ πού περισσότερο καπνό ἔβγαζε καί λιγότερο φῶς. Ἄλλο πετρελαιοκάντηλο εἴχαμε τό ψηλό πού δέν κρεμιόταν ἀλλά τοποθετοῦνταν στήν ἐξοχή τοῦ τζακιοῦ στό ἔξω μέρος· στεκόταν ὀρθιο μέ τενεκεδένια βάση καί λές πῶς καμάρωνε τό μπόι του, αὐτό δέν κρεμιόταν. Εἴχαμε καί τή λάμπα λυχνάρι, γυάλινη καί μέ γυάλινο λαμπογυάλι, ἀλλά καί τή μεγαλύτερη γυάλινη λάμπα λάμπα μέ λαμπογυάλι· αὐτή ἦταν γιά τή μεγάλη κάμαρα καί ἀναβε μόνο ἂν εἴχαμε ὀνομαστική γιορτή ἢ φίλους καί ξένους μουσαφιρέους.

Δέν ἔφταναν τά λαδολύχναρα καί τά πετρελαιοκάντηλα, πού τό

ὕλικό τους ἀγοράζονταν καί ἦταν ἀκριβό καί τά λεπτά λίγα καί σπάνιζαν, εἴχαμε καί τό γλινοκάντηλο ἓνα μικρό ἀνοιχτό τενεκεδέ-νιο πού βάζαμε χοιρινό λίπος καί μιά καντηλίθρα ἀπό στριμένο βαμβάκι ἔκαιγε... καί ὁ Θεός νά τό κάνει κάψιμο, ἡ λάμψη του ἦταν ἰσχνή ἰσχνότατη. Πολυπαθής καί πολυμαθής ὁ χωρικός ὅπως ἦταν ἐξ ἀνάγκης ἐκτός ἀπό τά κέδρινα λιανόκλαρα καί ἔβγαζαν λαμπά-δα ἅμα ἤθελαν τή νύχτα νά πᾶν νά παχυνάσουν τά ζωντανά ἔκαναν τά ρετσινοκέρια, ρετσίνι πεύκων πού τό εἴχαμε κρατήσῃ ὅταν καθαρίζαμε τά κρασοβάρελα. Καί τέλος ὅταν ἐμεῖς τά μαθητούδια θέλαμε λίγο ἀκόμα νά διαβάσουμε ἢ νά γράψουμε, ἔτοιμη ἡ μάνα μας πήγαινε στά παχυνιά καί μάζευε τά ἀπομεινάρια ἀπό ἄχυρα καί τριφυλλοκότσανα, τᾶριχνε στή φωτιά καί αὐτή ἦταν ἡ τελευταία λάμψη φωτός. Αὐτό γιονόταν καί γιά τούς ραφτάδες πού ἔραβαν τή νύχτα καί ἔμεινε καί λέγεται ὁ μῦθος «*ράψε ράφτη κἀθηκαν τ' ἄχυρα*».

Ὅλα αὐτά καλὰ καί ἅγια νά πολεμοῦν οἱ πρόγονοί μας τή φτώχεια. Μά νά εἶναι τό τζάκι καί ληξίαρχος τοῦ χωριοῦ δέν τό περιμέναμε. Καί νά πῶς. Σήμερα ὅποιος ξένος θέλει παίρνει ἓνα κομμάτι γῆς στό χωριό παίρνει ἄδεια ἀπό τήν πολεοδομία καί χτίζει. Δέν γινόταν ὅμως ἔτσι τά παλιά χρόνια, γιά νά γίνεις χωριανός ἔπρεπε τό τζάκι τοῦ σπιτιοῦ σου νά καπνίζει ἐπὶ δύο χρόνια καί τόσο τό καλοκαίρι, ὅσο καί τόν χειμῶνα, γι' αὐτό τόν χειμῶνα πού σχεδόν ὅλοι ἦταν τσοπάνηδες, ἔφευγαν γιά τά χειμαδιά ἀλλά θά ἔμενε ἓνας ἢ δύο ἀπό τή φαμελιά πίσω στό σπίτι καί μάλιστα χειμῶνα νά καπνίζει τό σπίτι τό τζάκι, νά καίει φωτιά τό τζάκι καί τότε ἀποκτοῦσε δικαιώματα κατοίκου καί συμμετοχοῦ στά δικαιώματα, ὅπως αἰφνης στά λειβάδια καί στό Βοῖδολεῖβαδο, ἀλλά καί ὑποχρεώσεις ἀνάλογες ὅπως ὅλοι.

Νά λοιπόν πού τό κάπνισμα τοῦ τζακιοῦ ἦταν ἡ βούλα - ἡ σφραγίδα πολιτογράφησης.

Καημένο τζάκι καί τίς χαρές δέν μᾶς ἔδωκες, τί τραγούδια καί τί χαρές καί παραμῦθια δέν ἀκούστηκαν ἀπ' αὐτό τό καπνισμένο τζάκι. Ἄν ἤξερες, καημένο τζάκι, πόσο σ' ἀγαποῦμε καί πόσο ἐπιθυμοῦμε νά ξαναχωριατέψουμε, νά ζήσουμε ξανά στό χωριό μας τό φτωχό.

ΠΙΤΑ ΑΓΙΟΒΑΣΙΛΙΑΤΙΚΗ

Τοῦ ΔΩΡΙΕΑ

Τό τηλέφωνο κουδούνισε τρεῖς - τέσσερες φορές, μέχρις οὔτου ἡ θειά Ἀντωνιά, ἡ Χαλκιοῦ, ἀφήσει τά πιάτα τοῦ φαγητοῦ στό μεταλλικό νεροχύτη τῆς κουζίνας, τῆς προσαρτημένης, ἐκ τῶν ὑστέρων, στήν κύρια οἰκοδομή τῆς κατοικίας, σ' ἓνα σχῆμα σχεδόν ἰσοσκελοῦς τριγώνου - τοῦ μικροῦ χωριοῦ μας οἰκοδομικός «σῆμα κατατεθέν», σφουγγίσει βιαστικά τά νερά τῶν χεριῶν της μέ τήν «περιεζωμένη» ποδιά της καί τρέξει στό διπλανό δωμάτιο, πού στή γωνιά του, πάνω στό κομοδίνο, τό τηλέφωνο κουδούνιζε, μέ τήν ἐλπίδα τῶν καλῶν εἰδήσεων, ἀπ' τοὺς ξενητεμένους τῆς οἰκογένειας.

Σήκωσε τ' ἀκουστικό κι ἀσθμαίνοντας μέ ἀγωνία, ρώτησε:

— Μπρός! Ποιός εἶναι;

— Ὁ Κώστας εἶμαι, θειά Ἀντωνιά. Ἀπ' τό Σύλλογο...

— Μπά, Κώστα μ'. Καί τί συμβαίνει;

— Νά! Αὔριο βράδ', κατά τίς ἑφτά ἡ ὥρα, νά καταλάβς, θά κόψουμε τήν πίτα στό Σύλλογο. Γιά νά ξέρετε, παίρνουμε τηλέφωνο καί νά ῥθειτε...

— Καλά, καλά. Θέ νᾶρθουμι. Γειά σ'...

Τοιχοκόλλησε ἀνακοίνωση καί στό μαγαζί τοῦ χωριοῦ, εἶπαν, ὁ Σύλλογος, ἀλλά εἰδοποίησε καί τηλεφωνικά, ὅσους ἦταν ἀπίθανο, νά πᾶνε στό μαγάζί καί νά προσέξουν τήν ἀνακοίνωση.

Ἔτσι, προφές, δεκάξη Φλεβριοῦ, Σαββατόβραδο, στίς ἑφτά τῆς ἑσπέρας, ὅλο τό χωριό βρισκόταν παρακαθισμένο, στή μεγάλη αἴθουσα τελετῶν κι ἐκδηλώσεων τοῦ Συλλόγου, ὁλόγυρα στά τραπεζάκια, τά διαρυθμισμένα σέ σχῆμα μεγάλου «Π» κι ἀπολάμβανε τήν κοινωνική συντροφιά, σ' ἀτμόσφαιρα φιλική κι εὐχάριστη, ὅπως τή δημιουργοῦσαν κι ὑποβοηθοῦσαν, ἡ ὥραία διακεκοσμημένη αἴθουσα, ἡ καλά θερμαινόμενη, ἡ ἀπαλή μουσική ὑπόκρουση καί τά προσογή πρόσωπα τῶν μελῶν τῆς διοίκησης, πού ἄλλα ὑποδέχονταν τοὺς προσκεκλημένους, ἄλλα τοὺς ὀδηγοῦσαν στίς κενές θέσεις, τίς προορισμένες γιά τά συμμετέχοντα μέλη καί τοὺς φίλους

τοῦ Συλλόγου κι ἄλλα τούς πρόσφεραν ποικίλα ἐδέσματα κι ἀναψυκτικά...

Στὴ γωνιά τῆς αἵθουσας καὶ δίπλα στό τραπέζι, πού στήριζε καὶ πρόβαλε μιά μεγάλη Τάψα Ἀγιοβασιλιάτικης πίτας, μέ τὴν ἀνάγλυφη σοκολατομηκυκλικὴ ἐπιγραφή «Καλὴ Χρονιά», πάνω, «2003» στό κάτω νοητὸ ἡμικύκλιο, ἦταν ὁ χώρος τοῦ παιδόκοσμου, πού τιτίβιζε χαρούμενος κι ἀνυπόμονος, γιὰ τὸ ποιὸς θάπαιρνε τὸ «Δύευρω», πού ἀντὶ γιὰ χρυσὴ λίρα ἢ ἀσημένιο φλουρί, ὅπως εἶχε ἀναγγελεθεῖ μέ πλήρη ἐχεμύθια, εἶχαν βάλει στὴν ἐφετινὴ Ἀγιοβασιλόπιτα...

Ἐφτά παρὰ δέκα πρῶτα λεπτά κι ὁ παπα-Γιώργς ἀνοιξε τὴν πόρτα τῆς κατὰμεστης αἵθουσας. Ἡ ἀγαθὴ παρουσία τοῦ ἔφερε μικρὴ σιγή, θόρυβο ὕστερα, ἀπὸ συρόμενα πρὸς τὰ πίσω καθίσματα, καθὼς οἱ συνδαιτημόνες ἀνασηκώνονταν ὑποδεχόμενοι σεβάσματα τὴν παρουσία τοῦ ἱερέα τους καὶ τέλος, ζωντανὰ ἐπιφωνήματα χαρούμενης ὑποδοχῆς...

Γύρω στό τραπέζι συγκεντρώθηκε ἡ διοίκηση, λέει, τοῦ Συλλόγου, ὁ Κώστας, ὁ Νίκος, ὁ Θανάσης, οἱ Γιάννηδες, ἔχοντας στὴ μέση τὸν παπα-Γιώργη, πού φορῶντας τὸ πετραχήλι του, ἦταν ἔτοιμος νὰ βάλει «εὐλογητός».

Ὁ Κώστας, ἔκανε τὴν εἰσαγωγή: «Ὁ Σύλλογος, σᾶς εὐχαριστεῖ καὶ χαίρεται, γιὰ τὴν πρόθυμη παρουσία σας...».

Ὁ Νίκος, εἶπε: «Εὐκαιρία, νὰ εἰδωθοῦμε καὶ νὰ ξαναγαπηθοῦμε...».

Ὁ Θανάσης, τόνισε: «Ἐχοντας τὴ συμπαράστασή σας, προχωρᾶμε μ' ἐνθουσιασμό...».

Ὁ Γιάννης, ὁ Α', δίδαξε: «Ὁ Σύλλογός μας φρόντισε, μέ τὴ δική σας ἀγάπη, νὰ ὁργανωθεῖ ἡ κοινωνικὴ μας αὐτὴ ἐδῶ συνάντηση, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς κοπῆς τῆς Πίτας...».

Ὁ Γιάννης, ὁ Β', συμπέρανε καὶ πρόσταξε: «καθὼς», λέει, «πρόεδρος»: «Τηροῦμε τὴ συνοχή τῆς μικρῆς μας κοινωνίας καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο...»

«Εὐλόγησον, πάτερ!...».

Σταροκοπήθηκαν ὅλοι, ὄρθιοι ἱστάμενοι, εὐλαβούμενοι τοῦ ἱερέα τους καὶ σκιρτοῦντες στό ἄκουσμα τῶν ὠραιότατων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, πού τὴ μία δοξάζοντας καὶ εὐχαριστῶντας τὸν Κύριο καὶ τὴν ἄλλη, ἐπικαλούμενοι τίς εὐλογίες τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, μέλπονταν καὶ ψάλλονταν μέ συγκίνηση καὶ φανερὴ κατάνυξη ἀπ' τὸν ἀγαθὸ ἱερέα:

«Μορφὴν ἀναλλοιώτως ἀνθρωπίνην προσέλαβες, Θεὸς ὢν κατ' οὐσίαν, πολυεύσπλαγχνε Κύριε· καὶ Νόμον ἐκπληρῶν, περιτομὴν, θελήσει κατεδέχθῃ σαρκικὴν, ὅπως παύσης τὰ σκιῶδη, καὶ περιέλης τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν ἡμῶν. Δόξα τῇ ἀγαθότητι τῇ σῇ· δόξα τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου· δόξα τῇ ἀνεκφράστῳ, Λόγε, συγκαταβάσει σου»...

«Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος σου, ὡς δεξαμένην τὸν λόγον σου· δι' οὗ θεοπρεπῶς ἐδογματίσας, τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐτράνωσας, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἦθη κατεκόσμησας. Βασιλείον Ἱεράτευμα, Πάτερ Ὅσιε, Χριστόν τόν Θεόν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος»...

Ὁ παπᾶς σταύρωσε τὴν Ἀγιοβασιλόπιτα, ὁ κυρ-πρόεδρος τὴν ἔκοψε σέ κομμάτια, τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ προσέφεραν τὰ φιλέματα στούς παρισταμένους, μέ τάξῃ καὶ τρόπο εὐπρεπῇ, πού ἐντυπωσίαζε...

Εὐκαιρία βρῆκε κι ὁ παριστάμενος τοῦ χωριοῦ, ὁ γερο-δημοδιδάσκαλος. Σηκώθηκε ἀργά ἀπ' τὴ θέση του, τὴν παράπλευρη τῆς θερμάστρας, πῆγε εὐθυτενῆς πίσω ἀπὸ τὸ τραπέζι, μέ τὴν ἄδεια τώρα πιά τάψα τῆς Βασιλόπιτας, καὶ μειδιῶντας εὐχάριστα, τὴν παράδοση περιέγραψε, ζωηρά καὶ γλαφυρά, πού ἔγινε αἰτία τῆς καθιέρωσης τοῦ πανελλήνιου ἔθιμου τῆς Βασιλόπιτας καὶ τοῦ φλουριοῦ τῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀι-Βασιλιάτικων δώρων, κάθε φορά στὸν ἐρχομὸ τῆς πρωτοχρονιάτικῆς ἐορτῆς τοῦ ἀγίου.

Οἱ ἄνθρωποι εὐθύμησαν. Ἡ κασέτα στό μαγνητόφωνο τραγουδοῦσε τὴν “Ἱτιά” στὰ χοντρά. Σηκώθηκε ἡ γερουσία. Ὁ παπᾶς ἔσυρε πρῶτος τὸ χορό, ὑποβασταζόμενος ἀπ' τὸν κυρ-πρόεδρο τοῦ Συλλόγου. Ἀκολούθησαν ὁ γερο-δημοδιδάσκαλος, οἱ ἐπίτροποι τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονα, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ χωριοῦ στό Δῆμο τῶν Εὐπαλιέων καὶ τὸ Δημοτικὸ Διαμέρισμα τοῦ Κλήματος, ὅπου ἀνήκει τὸ χωριό πού ἐόρταζε, οἱ ξωμάχοι.

Τὰ μέλη τῆς διοίκησης ὁδήγησαν στό χορό τὸ γυναικεῖο πληθυσμὸ τῆς αἵθουσας. Ἀπὸ κοντά κι ὁ μαθητόκοσμος:

«Αὐτοῦ πού πᾶς, ματάκια μου,
αὐτοῦ πού πᾶς, ψηλά στή φτέρη.
Αὐτοῦ πού πᾶς, ψηλά στή φτέρη
κι ἐμένανε κοντό καρτέρει...».

* * *

«Ὅλα τὰ πουλάκια κι ἁμάν, ἁμάν,
 ὅλα τὰ πουλάκια πᾶνε ζυγά.
 Ὅλα τὰ πουλάκια πᾶνε ζυγά
 τὰ χελιδονάκια ζευγαρωτά.
 Τό ἔρημο τ' ἀηδόνι, τό φτωχικό,
 περπατεῖ μονάχο μέ τόν ἀητό».

* * *

«Στήν κεντησμένη σου ποδιά, μαρή βλάχα,
 Μαρή βλάχα, βλαχοπούλου καί τσελιγκοπούλα,
 λαλοῦν πουλιά κι ἀηδόνια, μαρή βλάχα...».

Ὁ κυρ-πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ἐπικεφαλῆς τοῦ Διοικητικοῦ τοῦ Συμβουλίου, πού ἐόρταζε μαζί μέ τὰ παριστάμενη μέλη καί τοὺς ἱστάμενους ὁλόγυρα φίλους τους, τήν κοπή τῆς Ἀγιοβασιλόπιτας τοῦ δισχιλιοστοῦ τρίτου ἔτους, ἀπό τῆς γεννήσεως, τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἔκλεισε τόν καθιερωμένο, τόν ἐθιμικό τῆς ἐορτῆς, κυκλικό χορό τῶν ἀνδρῶν, μέ τόν “Ἀετό”, ἐπιδεικνύοντας δεινότητα χορευτική, κατά τήν ἐφαρμογή τοῦ παλαιοῦ τρόπου ἐξέλιξης τοῦ ἐνοπλοῦ χοροῦ, ὅπως ὁ Κλέφτικος, πού ἀποδίδεται ταιριαστά μ' αὐτό τό Ρουμελιώτικο δημοτικό τραγούδι...

Ὡραιότατη ἡ κοινωνική ἐκδήλωση τοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ κι Ἐκπολιτιστικοῦ Συλλόγου Κουκούρων Δωρίδας, μ' ἐρέθισμα τό «κόψιμο τῆς Ἀγιο-Βασιλιάτικης πίτας», σχολίασαν οἱ παρατηρητές. Κι ἐμεῖς συμπληρώνουμε:

Νᾶχουν ὅλοι τους ὑγεία κι ἡ νέα χρονιά, νά καθοδηγεῖται ἀπ' τόν Κύριο...

ΒΛΑΧΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

Τοῦ Γιάννη Α. Σαντάρμη

Μέσα κούτσουρα ἀναμμένα, στιβανιές ὄξω ἀπό χιόνια
καί στό βλάχικο κονάκι, πού πυρομανάει καί καίει,
βλάχοι κάθονται καί βλάχες, νύφες καί παιδιά κι ἀγγόνια
κι ὁ ἀρχιτσέλιγκας τούς λέει.

– Ἀλλαγὴ ταχιά τοῦ χρόνου καί Πρωτοχρονιά χαράζει
καί γι' αὐτό, παιδιά μου, ἀπόψε πρέπει οἱ βλάχοι πέρα ὡς πέρα
νά προσμένουμε τόν Ἅγιο τό Βασίλη πού γιορτάζει
καί τὴν αὐριανή τὴ μέρα.

Γύρα ἀπὸ τὸν πυρομάχο καί στῆς παραστιᾶς τὴ στάχτη,
πού κανένα κάπου - κάπου ξύλο πέφτει καί σκορπιέται,
μήτε οἱ νιοὶ ξομπλιάζουν γκλίτσες, μήτε οἱ νιές γυρνᾶν τ' ἀδράχτι,
μήτε κι ἡ βαβὰ ἀγροικιέται.

Μόνο στῆς γωνιάς τό πλάγι, πού φωτίζει ἀχνό λυχνάρι,
μέ πουρνάρια οἱ βλαχοποῦλες καίνε τρίδιπλα τὴ γάστρα,
ψένουν βασιλοκουλούρα, ψένουν νόστιμο κοσμάρι
καί γλυκιά - γλυκιά κολάστρα.

Ὅλοι οἱ γερο-τσελιγκάδες στῆς φωτιᾶς τό παραγώνι
γεροντόλογα ἀραδιάζουν καί τό πύρωμα ρουφᾶνε.
– Τά 'φαγε ἡ φωτιά τά ξύλα, τῆς ζωῆς μας, Λιά, κι οἱ κλῶνοι
φυλλομάδησαν καί πᾶνε.

– Πᾶν τά χρόνια, γερο-Νούλα, κι αὐριο ἡ μέρα πού χαράζει
κι ἄλλον ἕναν χρόνο ἀκόμα βαρύ φόρτωμα μᾶς φέρνει
καί τό κοντανάσασμά μας τ' ἀγχομαχητό λές μοιάζει
τῆς χρονιᾶς πού ψυχοδέρνει.

Τέτοια οἱ βλάχοι μέσα λένε, τέτοια ὁ νοῦς τους μελετάει
κι ὄξω δείχνει μεσονύχτι τ' ἄστρο στό ἐπουράνιο τόξο,
μεσονύχτι καί τ' ὀρνίθι τῆς αὐλῆς ξάφνου λαλάει
καί καλεῖ τούς βλάχους ὄξω.

Νά τη, λαμπροφορεμένη πού ἡ τσοπάνικη ὅλη ἡ κλήρα
 ὀξω βγαίνει πού τό χιόνι τήν καλύβα ἔχει σκεπάσει,
 πού ἔχει ἀμπάρες κουκουλώσει κι ἔχει καί στούς φράχτες γύρα
 ἀσπροβάμπακο κρεμάσει!

– Χρόνια σας πολλά, παιδιά μου, κι ἡ χρονιά τούτη πού μπαίνει
 στά κονάκια σας καί φέτο τή γλυκιά χαρά νά δώσει.
 – Τσέλιγκα, ὁ Θεός κι ἐσένα τίς κοπές σου ν' αὐγαταίνει,
 τό τυρί καί τ' ἀρνοπόκι.

Ρίχνει ὁ τσέλιγκας ἀρμούτια μέσ στῆς νύχτας τά σκοτάδια
 κι ἄλλες μπαταριές γροικοῦνται κι ἄλλα πέφτουνε τουφέκια
 κι ἀντηχοῦνε πέρα ὡς πέρα τά ὀλοχιόνιστα λιβάδια,
 οἱ καλύβες καί τά γρέκια.

Βλάχισσες καί τσελιγκάδες, βλαχοποῦλες καί βλαχούδια
 μέσ στό κάτασπρο αὐλογύρι πλέκουν καί χορό ὅλοι σταίνουν
 καί μ' εὐχές γλυκιές καί λόγια, μέ χαρές καί μέ τραγούδια
 στήν καλύβα πάλι μπαίνουν.

– Σύμπα τα, βαβά, τά ξύλα, σύμπα τα μέ τό συντραύλι
 κι ἄσε νά πετάει τό χιόνι τοῦφες - τοῦφες μέσ στή λάκκα
 κι ἄσε νά φυσᾷ κι ὁ ἀγέρας στό μαντρί, στό στρουγκοσταύλι,
 τράβα ἐσύ παρόξω θράκα.

Τά δαυλιά τριζοβολᾶνε, παίζει ἡ φλόγα κι ὅλο παίζει,
 μέ χατζάρι ὁ γερο-αφέντης τήν κουλούρα κομματιάζει
 καί στή βλαχοφαμελιά του, πού ἔναι γύρα ἀπ' τό τραπέζι,
 παίρνει καί φελιά μοιράζει.

Νά τοι, πού δειπνᾶν οἱ βλάχοι καί πού τρῶν' κι οἱ βλάχες, νά τες,
 τρῶνε τό ψητό τῆς σούφλας, μιά μαρμάρα προβατίνα,
 τό γλυκό τό κοκοφρίγι καί τίς πίτες τίς γαστράτες
 μέ τή γίδινη τή γλίνα.

Γεύονται μυτζήθρα ἀκόμα, πού ἔναι ἀφράτη σάν τουλούπα,
 χλωροτύρι ἀπ' τήν τσαντήλα κι ἄσπρο σάν τ' ἀμάλαο χιόνι
 κι ὁ ἀρχιτσέλιγκας στό χέρι παίρνει κίκαρη καί κούπα
 καί λαλεῖ καί δευτερώνει.

– Στὴν ὑγείᾳ σας καὶ νὰ ζᾶτε σάν τ' ἀγέραστα τὰ ἐλάτια.
 – Γειά κι ἐσύ, τσέλιγκα, νὰ 'χεις, νὰ 'χεις καὶ βαθιά τὰ γέρα
 καὶ ν' ἀκολουθᾷς τὰ ζά σου στοῦ βουνοῦ τὰ μονοπάτια
 μέχρι τῆ στερνῆ σου μέρα.

Ὅμορφες εὐχές γροικιοῦνται καὶ χρυσὰ ἀντηχοῦνε λόγια
 καὶ διπλώνουν τὰ ποτήρια καὶ τριτώνουν τὰ κουπάρια
 καὶ τραγούδια λέν' τῆς τάβλας τὰ τσοπάνικα τὰ σόγια
 καὶ σουρᾶν ἀνάρια - ἀνάρια.

Ὅστερα χορό κυκλώνουν, μέ τούς τσελιγκάδες πρώτους,
 μέσ στό διάπλατο κονάκι, κι ὅλοι τούς βεργολυγᾶνε
 κι ἡ τσαμπούνα καὶ τ' ἀσκαύλι συντροφεύουν τό χορό τους
 μέ τόν ἦχο πού σκορπᾶνε.

Κι ἓνας μέ τ' ἀσκή στό χέρι, κάθε γύρα πού γυρίζει,
 ὅλους παίρνει ἀράδα - ἀράδα καὶ καθέναν πού χορεύει
 βάνει τό κρασί στό γόνα κι ὅπως τόν γλυκοποτίζει
 δίνει εὐχές κι εὐχές μαζεύει.

Ὅσπου ἀπὸ τὰ χιονισμένα τὰ βουνά ἡ αὐγή προβάλλει
 καὶ φεγγρίζει στίς καλύβες, πού κι αὐτές ἀσπρογαλιάζουν,
 στίς καλύβες πού 'χουν γλέντι, πού 'χουνε χαρά μεγάλη
 καὶ τ' Ἀη-Βασιλειοῦ γιορτάζουν.

Γλωσσάρι

ἀγροικῶ = ἀκούω, καταλαβαίνω, νιώθω.

ἀδράχτι, τό = ξύλινος ἄξονας, πιό παχύς στή μέση καὶ πιό λεπτός στίς
 δύο ἄκρες, συμπληρωμένος στή μία ἄκρη του ἀπὸ τό σφοντύλι, ἡμι-
 σφαιρικό συμμετρικό βαρίδι, πού χρησιμεύει γιὰ τό περιτύλισμα τοῦ
 νήματος, κατὰ τό γνέσιμο.

ἀμάλαο, τό = αὐτό πού δέν ἔχει μαλαχθεῖ, ἀπείραχτο, ἀνέγγιχτο.

ἀμπάρα, ἡ = πόρτα αὐλῆς.

ἀρμούτι, τό = τουφέκι.

ἀρνοκόπι, τό = τό σύνολο τοῦ μαλλιοῦ, πού μοιάζει σάν ρολό, ἀπὸ τό
 κούρεμα τοῦ ἀρνιοῦ.

ἀσκαύλι, τό = βλέπε λέξη: τσαμπούνα.

ἀσπρογαλιάζω = χαράζω, φέγγω.

βαβά, ἡ = γιαγιά.

γάστρα, ἡ = μεταλλικό ἡμισφαιρικό ἀντικείμενο πού σκεπάζεται μέ θρά-
 κα καὶ ψήνεται ἀπὸ κάτω φαγητό ἢ ψωμί στό ταψί, σάτσι.

γλίνα, ἡ = χοιρινό λίπος, πηκτὴ λάσπη.

γρέκι, τό = καλύβα γιὰ τὸ σταυλισμὸ τῶν γιδοπροβάτων.

κίκαρη, ἡ = κούπα φτιαγμένη ἀπὸ ρίζα ρεικιοῦ.

κλήρα, ἡ = γόνος, παιδί.

κοκοφρίγκι, τό = βλέπε λέξη: κολάστρα.

κολάστρα, ἡ = τὸ πρῶτο μετὰ τῇ γέννηση γάλα τῶν ζώων πού βρασμένο πῆζει, κοκοφρίγκι.

κοπή, ἡ = κοπάδι ζώων.

κοσμάρι, τό = χλωρὸ τυρί, ἀνάλατο, δουλεμένο στὴ φωτιά.

λάκκα, ἡ = ἵσιος καὶ γυμνὸς τόπος.

μαρμάρα, ἡ = γίδα ἢ προβατίνα πού εἶναι στέρφη.

μυτζήθρα, ἡ = τυρί χωρὶς βούτυρο, πού προέρχεται ἀπ' τὸ πολὺ βρασμένο τυρόγαλο (τὸ γάλα πού μένει ὕστερ' ἀπ' τὸ πῆξιμο τοῦ τυριοῦ).

παραστιά, ἡ = ὁ χώρος τοῦ τζακιοῦ μπροστὰ ἀπὸ τῇ φωτιά, ποδιά τζακιοῦ.

πυρομάχος, ὁ = τζάκι στὴ βλάχικη ἀχυρένια καλύβα, τοποθετημένο σχεδὸν στὴ μέση τῆς καλύβας καὶ στρωμένο χάμω μὲ μία μεγάλη πλάκα ἢ περισοότερες, πλαισιώνεται δὲ ὁ περίγυρος τῆς πλάκας μὲ κόθρο ἀπὸ λάσπη ἢ μὲ μικρὲς ὀρθιες πλάκες, νὰ μὴ σκορπίζεται ἡ φωτιά, βάτρα.

σουρωῶ = σφυρίζω.

συμπῶ = ἀνακατεύω τὰ ξύλα στὴ φωτιά νὰ ζωηρεψέι, συνδαυλίζω.

συντραύλι, τό = σιδερένια μασιά γιὰ τῇ φροντίδα τῆς φωτιάς στὸ τζάκι, ξεθάλι, λαπάτα.

ταχίρ, ἐπίρρ. = τὴν ἄλλη μέρα πολὺ πρωί, αὔριο.

τουλούπα, ἡ = ξασμένο μαλλί ἢ βαμπάκι, μέ φουντωτὸ κυλινδρικό σχῆμα, πού δένεται στὴ ρόκα γιὰ νηματοποίηση, τολύπη.

τσαμπούνα, ἡ = μουσικὸ πνευστὸ ὄργανο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ κατεργασμένο δέρμα, συνήθως κατσικιοῦ, ἀπὸ τὸ ἐπιστόμιο (φυσάρι), φτιαγμένο ἀπὸ κέρατο ἢ κόκκαλο ἢ ξύλο, προσαρμοσμένο στὸ λαιμὸ τοῦ ἄσκοῦ, κι ἀπὸ δύο ξύλινους αὐλοὺς, τοποθετημένους στὰ μπροστινὰ πόδια τοῦ τομαριοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεξιὸς (μπουρί), ὥς 1,20 ἑκατοστά μακρὺς, εἶναι ἄτρυπος καὶ κρατεῖ τὸ μπάσο, κι ὁ ἀριστερός (τσαμπούνα), μῆκος 60-70 ἑκατοστῶν, ἔχει ἐπτὰ τρύπες καὶ παράγει τοὺς ἤχους, συνηχοῦν δὲ οἱ αὐλοὶ καὶ οἱ δύο μαζί, γκάιδα, ἄσκαυλος.

φεγγρίζω = φέγγω ἀμυδρά, ἀδυνατίζω πολὺ.

φελί, τό = κομμάτι ψωμιοῦ ἢ πίτας ἢ τυριοῦ.

* Ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρμη: «Βλάχικη Ζωή».

Διόρθωση: Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας, στὸ ποίημα τοῦ Γιάννη Ἀ. Σαντάρμη, «Ὁ Θάνατος τοῦ Παῦλου Μελα», στὸ στίχο 14, νὰ διορθωθεῖ ἡ λανθασμένη λέξη: πούλια, στὸ ὀρθό: κούλια.

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ 1950

Καρδιά συντετριμμένη
καί τεταπεινωμένη...

Τοῦ Φώτη Κόντογλου

Ἐχθές, παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς, ἤμουν αἰσπλωμένος στό κουβούκλι μας περασμένα τὰ μεσάνυχτα, καί συλλογιζόμουν. Εἶχα δουλέψει νυχτέρι γιά νά τελειώσω μιά Παναγία Γλυκοφιλοῦσα, καί δίπλα μου καθότανε ἡ γυναίκα μου κι ἔπλεκε. Ὅποτε δουλεύω, βρίσκουμαι σέ μεγάλη κατάνυξη, καί ψέλνω διάφορα τροπάρια. Σιγόφελνα λοιπόν ἐκεῖ πού ζωγράφιζα τήν Παναγία, κι ἡ Μαρία ἔψελνε καί κείνη μαζί μου μέ τή γλυκειά φωνή της. Βλογημένη γυναίκα μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἄς εἶναι δοξασμένο τ' ὄνομά του γιά ὅλα τὰ μυστήρια τῆς οἰκονομίας του. Τόν εὐχαριστῶ γιά ὅσα μου ἔδωσε, καί πρῶτο ἀπ' ὅλα γιά τήν ἀπλή τή Μαρία, πού μοῦ τή δώρισε συντροφιά στή ζωή μο, ψυχὴ θρησκευτική, ἓνα δροσερό ποταμάκι πού γλυκομουρμουρίζει μέρα νύχτα δίπλα σ' ἓναν παλιόν μαντρότοιχο. Τό κρουσταλένιο νερό του δέν θολώνει μέ τὰ χρόνια, ἀλλὰ γίνεται κι ὁλοένα πιό καθαρό καί πιό γλυκόλαλο: «Καλότυχος ὁ ἄνδρας ποῦχει καλή γυναίκα. Ἡ καλή γυναίκα ἐμφραίνει τόν ἄνδρα της, καί θά ζήσει εἰρηνεμένα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του. Καλή γυναίκα, κορόνα στό κεφάλι τοῦ ἀνδρός της. Ἡ ἐμορφιά τῆς καλῆς γυναίκας φεγγοβολᾷ μέσα στό σπίτι σάν τόν ἥλιο πού βγαίνει καί λάμπει ὁ κόσμος». Τέτοια γυναίκα μοῦ χάρισε κι ἐμένα ὁ Κύριος. Ἡ ἐμορφιά δέν τήν περηφάνεψε, ἴσια ἴσα ἡ ταπείνωση τήν , κι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τήν εὐωδίασε. Ἄν μέσα στίς ἐμορφες ξεχώρισε, γιατί ἡ ἀκαταδεξιά δέν θάμπωσε τό κρούσταλλό της, κι ἡ πονηριά δέν λέρωνε τό σιντέφι τῆς ψυχῆς της. Κοντά μου ἀθήεται καί μέ συνττοφεύει, ἡμερος ἄνθρωπος, Μαρία ἡ Ἀπλή. Ἐκείνη πλέκει εἴτε ράβει, κι ἐγὼ δουλεύω τήν ἀγιασμένη τέχνη μου καί φιλοτεχνῶ εἰκονίσματα πού τὰ προσκυνᾷ ὁ κόσμος. Τί χάρη μᾶς ἔδωσε ὁ Παντοδύναμος, πού τήν ἔχουνε λιγο-

στοί ἄνθρωποι: «Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῶν δούλων αὐτοῦ». Τό καλύβι μας εἶναι φτωχό στά μάτια τοῦ κόσμου, καί μο-
λαταῦτα στ' ἀληθινά εἶναι χρυσοπλοκώτατος πύργος κι ἡλιοστάλα-
χτος θρόνος, γιατί μέσα του σκῆνωσε ἡ πίστη κι ἡ εὐλάβεια. Κι ἐμεῖς
πού καθόμαστε μέσα, ἤμαστε οἱ πιό φτωχοί ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς, πλήν
μᾶς πλουτίζει μέ τὰ πλούτη του Ἐκεῖνος πού εἶπε «Πλούσιοι ἐπτώ-
χευσαν καί ἐπέινασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθή-
σονται παντός ἀγαθοῦ.

Ἀφοῦ λοιπόν τελείωσα τὴ δουλειά μου κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ξά-
πλωσα στό μεντέρι μου, κι ἡ Μαρία ξάπλωσε καί κείνη κοντά μου
καί σκεπάσθηκε καί τὴν πῆρε ὁ ὕπνος. Ἐπιασα νά συλλογίζουμαι
τὸν κόσμο. Συλλογίσθηκα πρῶτα τὸν ἑαυτό μου καί τοὺς δικούς
μου, τὴ γυναῖκα μου καί τὸ παιδί μου. Γύρισα καί κοίταξα τὴ Μαρία
πού ἦτανε κουκουλωμένη καί δέν φαινότανε ἄν εἶναι ἄνθρωπος
ἀποκάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμα. Κι εἶπα: Ποιὸς μᾶς συλλογίζεται; Οἱ
ἄνθρωποι λένε λόγια πολλά, μὰ δέν πιστεύουνε σέ τίποτα, γι' αὐτό
εἶπε ὁ Δαυῖδ: «Πᾶς ἄνθρωπος ψεύτης». Γύρισα καί κοίταξα τὸ φτω-
χικό μας, ποῦνε σάν ξωκλήσι, στολισμένο μέ εἰκονίσματα καί μέ
ἀγνωτικά βιβλία, χωμένο ἀνάμεσα σ' ἀρχοντόσπιτα τῆς Βαβυλώνας,
κρυμένο, σάν τὸν φτωχό πού ντρέπεται μὴν τὸν δεῖ ὁ κόσμος. Ἡ
καρδιά μου ξεστάθηκε, κρυμένη καί κείνη μέσα μου. Ἐνοιωσα πὼς
ἤμουνα χωρισμένος ἀπὸ τὸν κόσμο, κι οἱ λογισμοί μου πὼς ἦτανε καί
κεῖνοι κρυμένοι πίσω ἀπὸ τὸ καταπέτασμα πού χώρισε τὸν κόσμο
ἀπὸ μένα, καί πὼς ἄλλος ἥλιος κι ἄλλο φεγγάρι φωτίζανε τὸν δικό
μας τὸν κόσμο. Κι ἀντὶ νά πικραθῶ, εὐφράνθηκε ἡ ψυχὴ μου πὼς μ'
ἔχουνε ξεχασμένο, κι ἡ χαρὰ ἡ μυστική, πού τὴ νιώθουνε ὅσοι εἶναι
παραπεταμένοι, ἀναψε μέσα μου ἡσυχὰ κι εἰρηνικά, κι ἡ παρηγοριά
μέ γλύκανε σάν μπάλαμο, ἀνακατεμένη μέ τὸ παράπονο. Καί φχα-
ρίστησα Ἐκεῖνον πού φανερώνει τέτοια μυστήρια στὸν ἄνθρωπο, καί
πού κάνει πλούσιους τοὺς φτωχοὺς, τοὺς χαρούμενους, τοὺς θλιμμέ-
νους, πού δίνει μυστικὴ συντροφιά στοὺς ξεμοναχιασμένους, καί πού
μεθὰ μέ τὸ κρασί τῆς τράπεζάς του ὅσους κρεμάσανε τὴν ἐλπίδα
τους σέ Κεῖνον. Ἄν δὲ ἤμουνα φτωχός καί ξευτελισμένος, δέν θά
μποροῦσα νά ἀξιωθῶ τούτῃ τὴν πονεμένη χαρὰ, γιατί δέν ξαγοράζε-
ται μέ τίποτα ἄλλο, παρεχτός μέ τὴν συντριβὴ τῆς καρδιάς, κατὰ τὸν
Δαυῖδ πού λέγει: «Κύριε, ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με». Ἐπειδὴ ὁποῖος
δέν πόνεσε καί δέν ταπεινώθηκε, δέν παίρνει ἔλεος. Ἔτσι τὰ θέλησε
ἡ ἀνεξιχνίαστη σοφία. Μὰ οἱ ἄνθρωποι δέν τὰ νιώθουνε αὐτά, γιατί

δέν θέλουνε νά πονέσουνε καί νά ταπεινωθοῦνε, ὥστε νά νοιώσουνε κάποιο πρᾶγμα πού εἶναι παραπέρα ἀπό τήν καλοπέραση τοῦ κορμιοῦ κι ἀπό τά μάταια πάθη τους.

Ὅλοένα, χωρίς νά τό καταλάβω, ἀνεβαίνανε τά δάκρυα στά μάτια μου, δάκρυα γιά τόν κόσμο καί δάκρυα γιά μένα. Δάκρυα γιά τόν κόσμο γιατί γυρεύει νά βρεῖ τή χαρά ἐκεῖ πού δέν βρίσκεται, καί δάκρυα γιά μένα γιατί πολλές φορές δέιλιασα μπροστά στή φτώχεια καί στούς ἄλλους πειρασμούς, καί δικαίωσα τούς ἀνθρώπους, ἐνῶ τώρα ἐνοιωσα πώς δέν παίρνει ὁ ἄνθρωπος μεγάλο χάρισμα χωρίς νά περάσει μεγάλον πειρασμό. Κι ἀντρειεύθηκα κατά τό πνεῦμα, κι ἐνοιωσα πώς δέν φοβᾶμαι τή φτώχεια, παρά πώς τήν ἀγαπῶ. Καί κατάλαβα καλά πώς δέν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νά ἀγαπήσει ἄλλο τίποτα ἀπό τόν πόνο του, γιατί ἀπό τόν πόνο ἀναβρύζει ἡ ἀληθινή χαρά κι ἡ παρηγοριά, κι ἐκεῖ βρίσκονται οἱ πηγές τῆς ἀληθινῆς ζωῆς.

Ἀληθινά, ἡ φτώχεια εἶναι φοβερό θηρίο. Ὅποιος τό νικήσει ὅμως καί φτάξει νά μὴν τό φοβᾶται, θά βρεῖ μεγάλα πλούτη μέσα του. Τούτη τήν ἀφοβία τη δίνει ὁ Κύριος, ἅμα ταπεινωθεῖ ὁ ἄνθρωπος. Σ' αὐτόν τόν πόλεμο πού ἡ ἀντρεία λέγεται ταπείνωση, καί τά βραβεῖα εἶναι καταφρόνιση καί ἐξευτελισμός, δέν βαστᾶνε οἱ ἀντρεῖοι τοῦ κόσμου. Ὅποιος δέν περάσει ἀπό τή φωτιά τῆς δοκιμῆς, δέν ἐνοιωσέ ἀληθινά τί εἶναι ἡ ζωή, καί γιατί ὁ Χριστός εἶπε: «Ἐγώ εἶμαι ἡ ζωή», καί γιατί εἶπε πάλι: «Μακάριοι οἱ πικραμένοι, γιατί αὐτοί θά παρηγορηθοῦνε». Ὅποιος δέν ἀπελπίσθηκε ἀπό ὅλα, δέν τρέχει κοντά στόν Θεό, γιατί λογαριάζει πώς ὑπάρχουνε κι ἄλλοι προστάτες γι' αὐτόν, παρεχτός τοῦ Θεοῦ.

Κι ἐκεῖ πού τά συλλογίζόμουνα αὐτά, ἐνοιωσα μέσα μου ἕνα θάρρος καί μιᾶ ἀφοβιά ἀκόμα πιό μεγάλη, κι εἰρήνη μέ περισκέπασε, κι εἶπα τά λόγια πού εἶπε ὁ Ἰωνᾶς μέσα ἀπό τό θεριόφαρο: «Ἐβόησα ἐν θλίψει μου πρὸς Κύριον τόν Θεόν μου καί εἰσήκουσέ μου. Ἀπό τήν κοιλιά τοῦ Ἄδη ἄκουσες τήν κραυγή μου, ἄκουσες τή φωνή μου. [Ἄβυσσο ἀπάτη μέ ἔζωσε. Τό κεφάλι μου χώνεψε μέσα στίς σκισμάφες τῶν βουνῶν, κατέβηκα στή γῆς, πού τήν κρατᾶνε ἀμπάνρες ἀκατάλυτες. Ἄς ἀνεβεῖ ἡ ζωή μου ἀπό τή φθορά πρὸς ἐσένα, Κύριε ὁ Θεός μου. Τήν ὥρα πού χάνεται ἡ ζωή μου, θυμήθηκα τόν Κύριο. Ἄς ἔρθει ἡ προσευχή μου στήν ἀγιασμένη ἐκκλησιά σου. Ὅσοι φυλάγουνε μάταια καί ψεύτικα θά παρατηθοῦνε χωρίς ἔλεος. Μά ἐγώ θά σέ φχαριστήσω καί μέ φωνή αἰνέσεως θά σέ δοξολογήσω.】 Καί πάλι δόξασα τόν Θεό καί τόν φχαρίστησα γιατί μ' ἔκανε ἀναίσθητο γιά τίς ἡδονές τοῦ κόσμου, τόσο πού νά συναίνου-

μαι ὅσα εἶναι ποθητά γιά τούς ἄλλους, καί τά νοιώθω πώς εἶμαι κερδισμένος ὅποτε οἱ ἄλλοι λογαριάζουνε πώς εἶμαι ζημιωμένος. Καί γιατί πῆρα δύναμη ἀπό Κεῖνον νά καταφρονήσω τόν σατανᾶ, πού παραφυλάγει πότε θά λιγοψυχήσω, κι ἔρχεται καί μοῦ λέγει: «Πέσε προσκύνήσέ με, γιατί θά γίνουνε ψωμιά αὐτές οἱ πέτρες πού βλέπεις». Καί πάλι ξανάρχεται καί μοῦ λέγει: «Ἐ, πῶς χαίρεται ὁ κόσμος! Ἀκοῦς τόν ἀλαλαγμό, τίς φωνές πού βγαίνουνε ἀπό τά παλάτια ὅπου διασκεδάζουνε οἱ φτωχισμένοι ὑποταχτικοί μου, ἄντρες καί γυναῖκες; Πέσε προσκύνήσέ με καί σάν ἀπλώσεις μοναχά τό χέρι σου νά τά πάρεις ὅλα. Ἐσύ εἶσαι ἄνθρωπος τιμημένος γιά τήν τέχνη σου. Γιατί νά ὑποφέρνεις, σέ καιρό πού αὐτοί χαίρουνται ὅλα τά καλά καί τ' ἀγαθά, μ' ὅλο πού δέν ἔχουνε τή δική σου τήν ἀξιωσύνη; Κοίταξε τή φτώχεια σου, κι ἂν δέν λυπᾶσαι τόν ἑαυτό σου, λυπήσου τήν καυμένη τή γυναῖκα σου καί τό φτωχό τό παιδί σου, πού ὑποφέρνουνε ἀπό σένα!». Ἄλλη φορά τόν ἄκουγα, μ' ὅλο πού δέν ἔκανα ὅ,τι μοῦλεγε, μά τώρα τόν ἄφησα νά λέγει χωρίς νά τόν ἀκούω ὁλότελα. Ἐμένα ὁ νοῦς μου ἦτανε σ' ἐκείνους τούς θλιμμένους καί τούς βασανισμένους πού δέν ἔχουνε ἐλπίδα, καί σέ κεινούς πού τρώγανε καί πίνανε ἐκείνη τή νύχτα καί πού χορεύανε μέ τίς γυναῖκες πού δέν ἔχουνε ντροπή, καί σέ κεινούς πού μαζεύουνε πλούτη κι ἀδιαφόρετα πράματα πού δέν μποροῦνε νά ν' ἀποχωριστοῦνε σάν σιμῶσει ὁ θάνατος, καί πού καταγίνονται νά δέσουνε τόν ἑαυτό τους μέ πιό πολά σκοινιά ἀντίς νά τά λιγοστεψουνε. Ἐπειδῆς οἱ δύστυχοι εἶναι φτωχοί ἀπό μέσα τους κι ἀδειανοί καί τρεμάμενοι, καί θέλουνε νά ζεσταθοῦνε καί γι' αὐτό ρίχνουνε ἀπό πάνω τους ὅλα αὐτά τά πράματα, σάν τόν θερμασμένον πού ρίχνει ἀπάνω του παπλώματα καί ροῦχα, δίχως νά ζεσταθεῖ. Λογαριάζω πώς οἱ σημερινοί οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιό φτωχοί στό ἀπομένα πλοῦτος καί γι' αὐτό ἔχουνε ἀνάγκη ἀπό τόσα πολλά τέτοια πράματα. Αὐτά πού λένε χαρές καί ἡδονές, τά δοκίμασα κι ἐγώ σάν ἄνθρωπος, καί πίστευα κι ἐγώ πώς ἦτανε στ' ἀληθινά χαρά κι εὐτυχία. Μά γλήγορα κατάλαβα πώς ἦτανε ψευτιές καί φαντασίες ἀσύστατες, καί πώς χοντραίνουνε τήν ψυχή καί στραβώνουνε τά πνευματικά της μάτια, καί τότε δέ μπορεῖ νά δεῖ, καί γίνεται ἀκακία(;) κι ἀλύπητη στόν πόνο τ' ἀδερφοῦ της, ἀδιάντροπη, ἀκατάδεχτη, ἄθεη, θυμώτρα, αἰμοβόρα.

Ὅσοι εἶναι σκλάβοι στήν καλοπέραση τοῦ κορμιοῦ τους δέν ἔχουνε ἀληθινή χαρά, γιατί δέν ἔχουνε εἰρήνη. Γιά τοῦτο θέλουνε νά βρίσκονται μέσα σέ φουρτούνα καί νά ζαλίζονται, ὥστε νά θα-

ροῦνε πὼς εἶναι φτυχισμένοι. Ἡ χαρά ἡ ἀληθινή εἶναι μιά θερμὴ τῆς διάνοιας καὶ μιά ἐλπίδα τῆς καρδιάς καὶ τίς ἀξιῶνουνται ὅσοι θέλουνε νὰ μὴν τοὺς ξέρουνε οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ τοὺς ξέρει ὁ Θεός. Γι' αὐτό, Κύριε καὶ Θεέ καὶ πατέρα μου, καλότυχος ὅποιος ἔκανε σκαλόνια ἀπὸ τὴ φτώχεια κι ἀπὸ τὰ βάσανα κι ἀπὸ τὴν καταφρόνηση τοῦ κόσμου, γιὰ ν' ἀνεβεῖ σὲ Σένα. Καλότυχος ὁ ἄνθρωπος πού ἐνοιωσε τὴν ἀδυναμία του ἀληθινά. Ὅσο πιὸ γλήγορα τὸ κατάλαβε, τόσο πιὸ γλήγορα θὰ ἀπογευτεῖ ἀπὸ τὸ ψωμί πού θρέφει κι ἀπὸ τὸ κρασί πού δυναμώνει, ἂν ἔχει τὴν πίστη του σὲ Σένα. Ἀλλοιῶς θὰ γκρεμιστεῖ στὸ βάραθρο τῆς ἀπελπισίας.

Μέ τί λόγια νὰ φχαριστήσω τὸν Κύριό μου, πού ἤμouνα χαμένος καὶ μέ χεροκρότησε, στραβός καὶ μ' ἔκανε νὰ βλέπω: Ἐκεῖνος ἔστρεψε τὴν λύπη μου σὲ χαρά. «Διήλθομεν διὰ πυρός καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαμεν ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπ' Αὐτόν».

Ἀδέρφια μου, δῶστε προσοχὴ στὰ λόγια μου! Ἔτσι πού βλέπετε, ἔβλεπα κι ἐγώ, καὶ θαρροῦσα πὼς ἔβλεπα· μὰ τώρα κατάλαβα πὼς ἤμouνα στραβός καὶ κουφός καὶ ποδαγρός. Μετὰ χαρᾶς δέχομαι κάθε κακοπάθησι, γιατί ἀλλοιῶς δὲν ἀνοίγουνε τὰ μάτια στὸ ἀληθινὸ τὸ φῶς, μήτε τ' αὐτιά ἀκοῦνε τὰ καλὰ μηνύματα, μήτε τὰ πόδια περπατᾶνε στὸν δρόμο πού πάγει ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι ἡ αἰώνια πολιτεία τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖ πού βρίσκουνε εἰρήνη κι ἀνάπαψη οἱ ἀγαπημένοι του. Ὅποιος δὲν καταλάβει πὼς εἶναι ἀπροστάτευτος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κι ἔρημος στὸν κόσμον τοῦτον, δὲν θὰ ταπεινωθεῖ. Κι ὅποιος δὲν ταπεινωθεῖ δὲν θὰ ἐλεηθεῖ. Ἡ λύπη τῆς διάνοιας μας σιμώνει στὸν Θεό. Γι' αὐτό δὲν θέλω καμιά καλοπέραση, ἀλλὰ καρδιά συντριμμένη.

Αὐτά κι ἄλλα πολλὰ ἀναβρύζανε ἀπὸ μέσα μου κεῖνη τὴ νύχτα, καὶ τὰ μάτια μου τρέχανε. Δὲν ἤξερε τί συλλογίζουμαι κανέναν ἄνθρωπος, ἐκεῖ πού ἤμouνα τρυπωμένος, στὸ κουβούκλι μου, οὔτε κἂν ἡ Μαρία πού κοιμότανε δίπλα μου κουκουλωμένη. Ὁ βοριάς ἔκανε μεγάλη ταραχὴ ἀπ' ὄξω. Τὰ δέντρα ἀναστενάζανε, θαρροῦσες πὼς κλαίγανε καὶ πὼς παρακαλοῦσαν ν' ἀνοίξω νὰ μποῦνε μέσα νὰ προστατευτοῦνε. Τὸ καντήλι ἔριχνε τὸ χρυσοκέρينو φέγγος του ἀπάνου στὰ κονίσματα καὶ στ' ἀσημωμένο Εὐαγγέλιο.

Δόξα σοι ὁ Θεός, καλὰ ἤμαστε! Μακάριος εἶναι ὅποιος εἶναι ξεχασμένος. Ὁ κόσμος παραπέρα γλεντᾶ, χορεύει, κάνει ἁμαρτίες μέ τίς γυναῖκες, παίζει χαρτιά. Ὁ δυστυχὴς γιορτάζει τὸν θάνατο τοῦ

κορμιοῦ του, πού κάνει τόσα γιά νά τό φχαριστήσῃ. Λές πώς κερδίσανε τήν ἀθανασία, τώρα πού ἦρθε ὁ καινούργιος χρόνος, ἀντίς νά κλάψουνε πώς σιμώνανε ὀλοένα στό τέλος αὐτῆς τῆς πονηρῆς ζωῆς. «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γάρ οἶδασι τίς ποιοῦσι». Τί κάνουνε; Ποῦ πᾶνε; Σέ λίγο θά καταντήσουνε τά κόκκαλά τους σάν λιθάρια ἄψυχα, θά γκρεμιστοῦνε τά παλάτια τους, θά σβύσῃ ὅλη τούτη ἡ ὀχλοβοή κι ἡ φωτοχυσία, σάν κάποιο πρᾶγμα πού δέν γίνηκε ποτέ. ὦ κατὰδικοι, τί ξεγελοιώσαστε; «Ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καί ζητῇτε ψεῦδος;».

(Ἐφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 1-2.1.1984, σ. 10)

ΕΝΑΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΕΦΥΓΕ

Τό καλοκαίρι πού μᾶς πέρασε χάσαμε τόν Συνταγματάρχη Π.Δ. Θανάση Κοκόρη ἀπ' τά Πεντεόρια, μέλος τῆς Ἑταιρείας μας καί κάνοντάς του μνημόσυνον δημοσιεύουμε τόν ἐπικήδειο, πού ἐκφωνήθηκε (ἐξεφωνήθη) ἀπ' τόν ἀδελφό του.

23-7-2004

Διά τόν Θανάση Κοκόρη

Ἀδελφέ Θανάση, θέλομε νά σοῦ ὁμιλήσουμε.

Δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξάρουν αἱ ὀλίγαι αὐταί γραμμαί τήν τόλμην σου, τήν αὐτοθυσίαν σου καί τά κατορθώματά σου πού ἡμποροῦν νά συγκριθοῦν μόνον μέ μυθικάς σκηνάς.

Ἡ ἀνδρεία σου ἦτο πραγματική καί ὄχι συμπτωματική. Ἡ ἡρωϊκή θυσία σου διά τά ὑψηλά ἰδανικά πρέπει νά εἶναι πρότυπον πρὸς μίμησιν τῶν μεταγενεστερῶν.

Εἶχες σφυρηλατηθεῖ μέ τήν πίστιν εἰς τό ἀμιγές τῆς φυλῆς μας, μέ τά μεγάλα πεπρωμένα της.

Ἡ ἀγάπη σου πρὸς τήν πατρίδα δέν ἀπετέλεσε μίαν τυπικήν ὑποχρέωσιν σου. Ὑπηγορεύετο ἀπό τήν προτροπήν τοῦ Ὁμήρου: «Μητρὸς τε καί πατρὸς καί τῶν ἄλλων προγόνων, τιμιώτερον ἐστὶ ἢ πατρίς καί σεμνώτερον καί ἁγιώτερον καί ἐν μείζονι μοῖρα καί παρὰ θεοῖς καί ἀνθρώποις τοῦν νοῦν ἔχουσιν».

Δι' ἡμᾶς εἶναι δυσχερές νά ἐρευνήσωμεν, νά αἰτιολογήσωμεν, νά ἀναλύσωμεν τά συναισθήματα τῆς φιλοπατρίας σου.

Διά τήν προάσπισιν τῶν ὑψηλότερων ἰδανικῶν ὄχι μόνο ἔχυσες τό αἷμα σου ἀλλά καί ἄφησες ὑπέρ τῆς πίστεως (καί) τῆς πατρίδος καί μέλη τοῦ σώματός σου. Ἔτσι μᾶς κατέλιπες ἰδανικά ἀμόλυντα.

Ἦθελες νά συνδέσης τοὺς ἀπογόνους σου μέ τοὺς προγόνους σου, μέ τά κοινὰ ὑψηλά ἰδεώδη τῆς πατρίδος μας.

Ἐγνώριζες ὅτι παρέλαβες μίαν πολύτιμην κληρονομίαν, τήν ὁποίαν ἐτάχθης νά τήν διαφυλάξης ἀμόλυντην.

Εἴθε ἡ ψυχὴ σου, ἀδελφέ Θανάση, νά ὑπαχθῇ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Ἡ Ἐταιρεία μας συμμετεῖχε στίς παρακάτω ἐκδηλώσεις πού ἔγιναν στόν Νομό μας :

α. Εἰς τόν ἑορτασμόν τῆς ἰδρύσεως τοῦ ΟΗΕ.

β. Εἰς τόν ἑορτασμόν τῆς μνήμης τοῦ προστάτη τοῦ Σώματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας μεγαλομάρτυρος ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ.

γ. Στήν ἐκδήλωση πού ἔκανε ὁ «Σύλλογος τῶν ἀπανταχοῦ Ἀμφισσέων "ΤΑ ΣΑΛΩΝΑ"» στίς 24-10-2004 γιά τή βράβευση τῶν ἀριστούχων μαθητῶν Β'θμιας ἐκπαίδευσης.

δ. Στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν 64η ἐπέτειο τοῦ ἱστορικοῦ «ΟΧΙ».

2. Γιά οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς Ἐταιρείας μας ἔστειλαν τά παρακάτω ποσά οἱ ἀναφερόμενοι φίλοι, τοὺς ὁποίους καί ἀπό δῶ θερμά εὐχαριστοῦμε :

1. Ἀνώνυμος	50 €
2. Γαρίδης Ἀριστοτέλης, Ἀγία Εὐθυμία
(Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ εἰς μνήμην φίλου του γεωπόνου Ταλιούρη)	50 €
3. Σταῖκος Ἡλίας, Ἀμφίσσα	20 €
4. Ζαγούζας Κων., Ἀγία Εὐθυμία Ἀμφίσσης	10 €
5. Ἀνώνυμος	20 €

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὅλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

